

2021

ČESKÁ MLÁDEŽ V ROCE 2021

**BEZPEČNÁ PŘÍTOMNOST,
NÁROČNÁ BUDOUCNOST**

Vydavatel:

Friedrich-Ebert-Stiftung e.V.
Godesberger Allee 149
53175 Bonn (Německo)
E-mail: info@fes.de

Registrační číslo VR2392

Registr institucí v Bonnu
Místní soud v Bonnu

Předseda: Martin Schulz

Ústřední tajemnice: Dr. Sabine Fandrych

Odpovědná osoba:

Alexey Yusupov (Odbor mezinárodního dialogu)
Telefon: +49 30 269 357 734
E-mail: alexey.yusupov@fes.de

Vizuální podoba: GOLDLAND MEDIA GmbH

Redakce a korektura: Jiří Nedvěd

ISBN: 978-3-98628-194-6

Názory vyjádřené v této publikaci nutně neodpovídají postojům Friedrich-Ebert-Stiftung. Komerční využití médií vydaných Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) není dovoleno bez písemného souhlasu FES. Publikace FES nesmí být použity k volebním účelům.

© 2022

OBSAH

1. SHRnutí	4
2. úVOD	8
3. METODIKA	10
4. ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ UKAZATELE A TRENDY	12
5. ČESKÁ MLÁDEŽ A VZDĚLÁNÍ	16
6. PRÁCE A MOBILITA ČESKÉ MLÁDEŽE	22
7. RODINA A PŘÁTELÉ	28
8. HODNOTY, NÁZORY A PŘESVĚDČENÍ ČESKÉ MLÁDEŽE	32
9. POLITICKÉ NÁZORY A AKTIVITA ČESKÉ MLÁDEŽE	42
10. ZÁVĚR	52
11. POZNÁMKY	54
12. BIBLIOGRAFIE	56
13. SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ	60
14. STUDIE FES O MLADÝCH LIDECH	64

1

SHRUTI

Tato studie se zaměřuje na nejmladší generaci českých občanů a zkoumá široké spektrum prvků významných pro jejich život, včetně jejich stávající bytové situace, úrovně vzdělání, životních cílů a názorů na politiku a politickou účast. Inspiruje se řadou podobných studií zaměřených na mládež, jež byly v posledních letech realizovány v jiných evropských zemích. Průzkum u české mládeže probíhal současně se zkoumáním jejich vrstevníků ve zbývajících zemích Visegrádské skupiny, tj. na Slovensku, v Polsku a Maďarsku, a ve všech třech pobaltských státech v průběhu dubna, června a července 2021.

Při průzkumu byly využity jak metody kvantitativní v podobě on-line dotazníku s 1500 respondenty ve věku mezi 15 a 29 lety, tak i kvalitativní – tedy tři skupinové diskuse a deset hloubkových rozhovorů.

HLAVNÍ VÝSLEDKY PRŮZKUMU

- Z počtu mladých lidí v České republice a jejich zastoupení v populaci lze jasně vysledovat dlouhodobý demografický vývoj české společnosti. Podíl mládeže ve věku 15–29 let v české populaci dlouhodobě klesá, což přispívá k jejímu všeobecnému stárnutí.
- Český pracovní trh a stav zaměstnanosti poskytují převážně bezpečné a stabilní prostředí pro většinu české mládeže, a proto nejsou zdrojem nespokojenosti, jako tomu je například ve státech jižní Evropy. Přesto však český pracovní trh obsahuje řadu překážek – mezi nejvýraznější patří komparativně nízké mzdy a široká nabídka málo kvalifikovaných pracovních míst.
- Většina mladých Čechů a Češek žije se svou původní rodinou a procento těch, kteří žijí sami nebo s partnerem, se s věkem zvyšuje. Struktura domácnosti má vliv na schopnost mladých lidí zajistit si ekonomickou stabilitu. Téměř 90 % české mládeže žijící s oběma rodiči má zajištěné prostředky pro pohodlný život, zatímco domácnosti, v nichž žije nesezdaný mladý člověk sám, nebo domácnosti vedené otcem samoživitelem zabezpečují pohodlný život jen ve zhruba 57 % případů.
- Většina české mládeže je se svou současnou životní situací celkově spokojena. Spokojenost s rodinným životem se liší podle složení domácnosti – nespokojenější byli ti respondenti, kteří žijí s partnerem nebo s oběma rodiči.
- Český vzdělávací systém do značné míry zachovává a reprodukuje dědičný sociální kapitál a hierarchii. Dosažená úroveň vzdělání u rodičů zásadně ovlivňuje vzdělávací trajektorii dětí – mladí lidé s vysokoškolsky vzdělanými rodiči se častěji rozhodují studovat dále a je pravděpodobnější, že vysokou školu sami dostudují.
- U tématu zaměstnání mnoho mladých lidí v České republice uvedlo, že pracují na pozici nebo v oboru, který je jiný či horší než obor jejich studia nebo vyučení. Jen čtvrtina má práci, která odpovídá jejich dřívějšímu studiu. Třetina mladých Čechů a Češek také uvedla, že pracují na pozici vyžadující nižší úroveň formálního vzdělání, než jakého dosáhli.
- Mladí lidé v České republice nevidí velkou spojitost mezi svými osobními úspěchy a tím, jak se vede společnosti jako celku. Věří, že osobních úspěchů budou v budoucnu schopni dosahovat i navzdory tomu, že celková situace ve společnosti se podle nich zhoršuje.

- Česká mládež se do značné míry zaměřuje na své individuální cíle a ambice. Občanské aktivity a účast v politice vnímá zpravidla jako nedůležité – k výrazně významnějším cílům patří zajistit si nezávislost a úspěšnou kariéru.
- Za nejvýraznější hrozby respondenti označili znečištění a změnu klimatu, sociální nespravedlnost a obavy týkající se globální pandemie. Strach z toho, že se stanou obětí fyzického násilí, vyjadřovaly výrazně častěji ženy než muži.
- Mladí Češi a Češky jsou mimořádně odtrženi od náboženství a systému politických stran v zemi. Ačkoliv v řadě jiných oblastí si jsou názory a přesvědčení napříč zeměmi V4 velice podobné, ve vztahu k náboženským otázkám je česká mládež mezi svými vrstevníky v regionu výraznou výjimkou.
- Mladí lidé v České republice nemají příliš zájem o politiku, nechtějí dosahovat politických funkcí a debatám o tématu se převážně vyhýbají. Jen málo z nich také věří, že by v české národní politice byly dostatečně zastoupeny jejich zájmy.
- Česká mládež jednoznačně podporuje Evropskou unii i NATO. Odpor vůči EU je v této skupině výjimečně málo zastoupený, a to především ve srovnání s celkově rozkolísaným postojem české veřejnosti.
- S věkem se u české mládeže zvyšuje nedůvěra vůči všem institucím, především parlamentu, domácím médiím a Evropské unii.
- Ačkoliv procento těch, kteří se vyjadřují k současnému stavu politiky a věcí veřejných, je mezi mladými lidmi nízké, je u nich současně výrazně patrná podpora vzniku více příležitostí, jak by se mohli do politiky zapojit. Necelého půl roku před českými parlamentními volbami byl u české mládeže deklarovaný záměr hlasovat vyšší než skutečná volební účast této skupiny v předcházejících parlamentních volbách 2017.

2

Учред

Výzkumný tým Ústavu empirických výzkumů STEM v Praze představuje svou finální zprávu z české větve výzkumu, který se zaměřuje na mládež v zemích střední Evropy a Pobaltí (Česko, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva, Lotyšsko a Estonsko). Jejím cílem je popis a analýza populace mladých Čechů a Češek. Ve srovnání se studie soustředí především na výsledky z geograficky a historicky spřízněných států Visegrádské skupiny (V4), tedy Česka, Slovenska, Polska a Maďarska. Zpráva byla vytvořena s podporou nadace Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) a podle jejích pokynů.

PROČ SE VĚNUJEME PŘÁVĚ TOMUTO VÝŘEZU ČESKÉ POPULACE?

Zkoumaná generace bude v polovině 21. století představovat produktivní výkonné jádro české společnosti a jako taková bude v nadcházejících desetiletích nevyhnutelně čelit zásadním domácím i globálním výzvám. Mezi ně patří například stárnutí české populace – druhý demografický přechod, který vytvoří strukturní poptávku po zásadní reformě nebo zvýšeném financování českého důchodového systému. Klimatická změna a zelená transformace jsou pak dalšími příklady nevyhnutelných celosvětových výzev, s nimiž se česká mládež bude potýkat. Další oblasti, jako je technologický pokrok, důsledky pandemie covid-19 na české zdravotnictví nebo případné nové pandemie, ještě nebyly dostatečně prozkoumány, a jejich přínosy a náklady tak dosud známy nejsou. Lépe pochopit názory a chování současné mladé české generace je tudíž klíčové – a právě k tomu přispívá i tato komplexní zpráva.

3

METODIKA

Cílovou populaci pro Českou republiku představovali občané ve stáří mezi 15 a 29 lety, kteří mají přístup k internetu a ovládají češtinu. Vzorek 1500 respondentů byl vybrán pomocí on-line panelu agentury IPSOS. Při výběru byly zohledněny kvóty dle věku, pohlaví a regionu, aby vzorek odrážel rozložení těchto vlastností u cílové populace. Uvedené klíčové sociodemografické prvky byly definovány předem, aby respondenty bylo možné kontaktovat přímo prostřednictvím e-mailu.

Sběr dat probíhal v období mezi 10. červnem a 20. červencem 2021. Rozhovory prováděla agentura IPSOS on-line. Dotazníky poskytla nadace Friedrich-Ebert-Stiftung v angličtině a do češtiny je přeložila agentura IPSOS. Konečná mediánová délka průzkumu byla 18 minut.

Třebaže byl vzorek složen velmi pečlivě, nezabránilo to drobným odchylkám od optimální struktury. Nevážený vzorek byl proto pomocí vážení upraven tak, aby odpovídal oficiálním populačním údajům o věku, pohlaví a regionu.¹

KVALITATIVNÍ SBĚR DAT

Kvalitativní sběr dat se skládal z $n=10$ hloubkových rozhovorů a $n=3$ skupinových diskusí. U druhých jmenovaných jsme skupiny rozdělili podle věku, abychom co nejlépe zohlednili relevantní životní situaci respondentů:

- 15–18 let: školní vzdělávání, zakončení školy a první rozhodování o budoucím vzdělání či profesi;
- 19–24 let: volební věk, první kroky k získání osobní nezávislosti prostřednictvím odstěhování se od rodičů;
- 25–29 let: absolvování vysoké školy, vstup na pracovní trh a počátek plánování rodiny.

Brali jsme ohled na to, aby náš vzorek reprezentoval osoby různého pohlaví z různých životních poměrů a s různou vzdělávací a pracovní situací.

V České republice jsme se soustředili na tři výběrové body, kterými byla Praha, Ostrava a Ústí nad Labem. Polovina rozhovorů se zaměřila na pražské respondenty, druhou polovinu jsme rozdělili mezi Ostravu a Ústí nad Labem. Místní výzkumné týmy nám doporučily jednotlivé výběrové body v rámci skupinových diskusí nemíchat, abychom lépe porozuměli regionálním specifikům a zjednodušili proces náboru. SD 1 (skupinová diskuse 1) s lidmi ve věku 15–18 let tak obsahovala pouze respondenty z Prahy, SD 2 ve věku 19–24 let respondenty z Ostravy a okolí a SD 3 ve věku 25–29 let respondenty z Ústí nad Labem a okolí.

Terénní šetření probíhalo mezi 12. a 19. dubnem 2021. Všechny rozhovory a skupinové diskuse se uskutečnily on-line na platformě MS Teams. Průměrná délka rozhovoru byla 60 minut a průměrná délka skupinové diskuse 90 minut. Všichni dotazovaní podepsali souhlas s účastí a se zpracováním a ochranou osobních údajů. Každý rozhovor i skupinová diskuse byly nahrávány a nahrávky následně opatřeny přepisem.

(Rozhovory a diskuse provedla a zprávu podala agentura IPSOS.)

4

ZÁKLADNÍ DEMOGRAFICKÉ UKAZATELE A TRENDY

Termín „česká mládež“ v rámci zprávy referuje k občanům České republiky ve věku mezi 15 a 29 lety. Jak jsme vysvětlili v metodologické kapitole, vybraný vzorek je reprezentativním vzorkem mladé české populace co do věku, pohlaví a regionu.

Celkově se tato věková skupina skládá z osob, které stojí na začátku procesu dospívání, těch, kdo hledají cestu k nezávislosti na rodičích, a konečně mladých lidí, kteří dokončují přechod od původní k vlastní domácnosti nebo i vlastní rodině. Příslušnost k té či oné podskupině má vliv na řadu věcí v životech mladých Čechů a Češek a je často rozhodujícím faktorem pro jejich duševní pohodu a názory.

VĚKOVÉ ROZVRSTVENÍ

Ve věku mezi 15 a 29 lety je přibližně 1,6 milionu Čechů a Češek, což představuje 15 % celkové populace státu. Průměrný věk v této skupině je 22,6 roku (medián 23), což je v souladu s věkovým rozvrstvením v dalších zkoumaných zemích. Český statistický úřad uvádí, že podíl lidí ve věku pod 29 let (včetně těch pod 15 let) dlouhodobě klesá, což přispívá k celkovému stárnutí české populace (Český statistický úřad 2017).

Podíl lidí pod 29 let v české populaci dlouhodobě klesá, což přispívá k jejímu všeobecnému stárnutí.

Za účelem podrobnějšího rozlišení věkových skupin jsme českou mládež rozdělili do následujících tří podskupin:

- nejmladší mladí Češi a Češky ve věku 15–18 let, kteří představují 24 % české mládeže;
- mladí Češi a Češky ve věku 19–24 let, kteří představují 36 % české mládeže;
- mladí Češi a Češky ve věku 25–29 let, kteří představují 40 % české mládeže.

TYP MÍSTA BYDLIŠTĚ

Celkem 42 % mladých lidí v České republice své bydliště popsalo jako „město“ a dalších 16 % uvedlo, že jejich bydliště je „spíše město než venkov“. Jako „venkov“ je pak charakterizovala méně než pětina (18 %) mladých

Čechů a Češek a dalších 12 % zvolilo variantu „spíše venkov než město“. To plně odpovídá širším vzorcům v celkové populaci: 43 % Čechů uvádí, že žijí ve městě s více než 20 000 obyvateli, a v obci s méně než 1000 obyvateli žije jen 17 % české populace (Český statistický úřad 2021a).

DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ

Při analýze dosaženého vzdělání je nutné vzít v potaz, že řada mladých Čechů a Češek svou akademickou kariéru zatím zdaleka neuzavřela, a struktura nejvyššího dosaženého vzdělání v této skupině je tak z definice neúplná. V rozhovorech jsme se však přesto mladých ptali na současný stav jejich studia, který je přesnějším měřítkem než samotné nejvyšší dosažené vzdělání.

Zhruba 36 % české mládeže uvedlo, že se v současnosti neúčastní žádného vzdělávání ani odborné přípravy, dalších 27 % stále dochází na střední školu či učiliště a 29 % studuje na vysoké škole.

Co se týče dosaženého vzdělání rodičů mladých Čechů a Češek, velký rozdíl u otců a matek v této generaci nenajdeme. Přibližně polovina generace rodičů ukončila středoškolské či učňovské vzdělání a čtvrtina nějakou formu vzdělání vyššího. Matky přitom mají maturitu častěji než otcové a celkový podíl rodičů, kteří nemají žádné formální vzdělání nebo jen to základní, je velice nízký – 5 %.

STRUKTURA DOMÁCNOSTÍ

Necelá polovina mladých Čechů a Češek (44 %) nežije s otcem ani s matkou, 37 % jich sdílí domácnost se sourozenci a třetina žije se svými partnery (tyto kategorie se navzájem nevylučují – někteří mladí lidé sdílí domácnost zároveň s rodiči i s partnerem/partnerkou). Přibližně 11 % mládeže už má v domácnosti i děti. Tento podíl je pochopitelně výrazně vyšší v nejstarší podskupině (25–29 let), kde už má doma dítě přibližně 23 % lidí. Průměrný věk mladých Čechů a Češek žijících odděleně od původní rodiny je 25,4 roku (ve srovnání s průměrným věkem 22,6 roku u celé V4). Toto číslo odpovídá loňským zjištěním Eurostatu, v nichž odhadovaný průměrný věk, kdy mladí lidé v České republice opouštějí domácnost rodičů, dosáhl 26 let s očekávaným snížením (Eurostat 2021).

Necelá polovina české mládeže nežije ani s jedním z rodičů. Mladí Češi a Češky také své původní domácnosti opouštějí průměrně ve 25 letech, tedy později než jejich protějšky z dalších zemí V4, kde činí průměrný věk 23 let.

FINANČNÍ SITUACE DOMÁCNOSTÍ

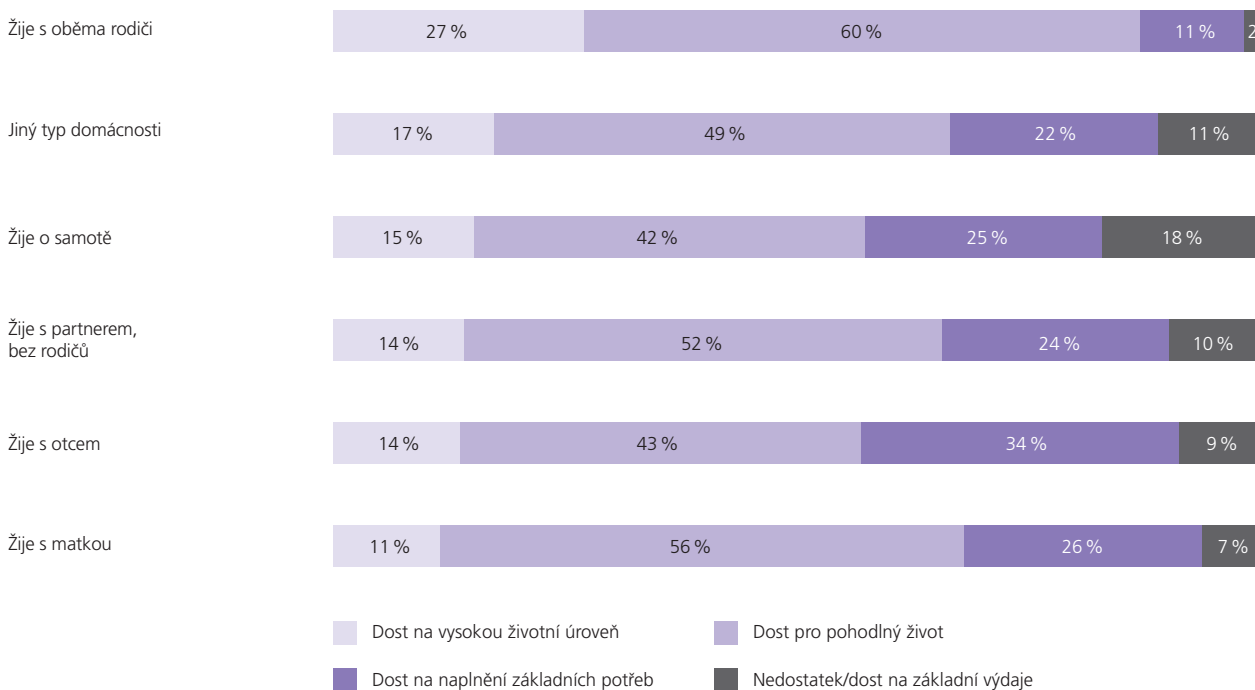
Při hodnocení finanční situace české mládeže je nutné vzít v potaz, že přibližně 56 % jejich příslušníků stále žije alespoň s jedním z rodičů. Téměř jedna pětina (19 %) mladých lidí v České republice uvedla, že jejich domácnost má dobrou životní úroveň. Celková ekonomická situace domácností souvisí s jejich složením – nejstabilnější uspořádání představuje dle očekávání původní domácnost s oběma rodiči. Taková poskytuje pohodlný život pro 87 % mladých lidí, kteří v ní žijí, a dobrou životní úroveň více než čtvrtině.

Struktura domácnosti má vliv na schopnost jejích členů zajistit si ekonomickou stabilitu. Téměř 90 % české mládeže žijící s oběma rodiči má zajištěné prostředky pro pohodlný život, zatímco domácnosti, v nichž žije mladý člověk sám, nebo domácnosti vedené otcem samoživitelem zabezpečují pohodlný život jen ve zhruba 57 % případů.

Většina (54 %) mladých Čechů a Češek uvedla, že jejich domácnost je poměrně dobře zajištěná, ale nemůže si snadno dovolit nákup dražších věcí (např. nového auta). Podle dalších 6 % má jejich domácnost dostatek peněz jen na základní výdaje a potraviny, zatímco 1 % mladých lidí v České republice žije v domácnostech, které nemají dostatek prostředků ani na tyto nezbytnosti.

Zjištěné trendy ve finanční situaci domácností mladých Čechů a Češek víceméně odpovídají údajům z celkové populace: jedna pětina uvádí, že je jejich domácnost „dobře nebo velmi dobře zajištěná“, zatímco u 18 % je jejich domácnost chudá.²

OBRÁZEK 1: EKONOMICKÁ SITUACE DOMÁCNOSTÍ MLADÝCH ČECHŮ A ČEŠEK PODLE TYPU DOMÁCNOSTI

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Podíl mladých Čechů a Češek ve věku mezi 15 a 29 lety v populaci dlouhodobě klesá, což přispívá k všeobecnému stárnutí české populace.
- Necelá polovina české mládeže nesdílí domácnost ani s jedním z rodičů. Mladí lidé v České republice přitom své původní domácnosti opouštějí v průměru později než jejich vrstevníci v ostatních zemích V4 (25 vs. 23 let).
- Struktura domácnosti má vliv na schopnost jejích členů zajistit si ekonomickou stabilitu. Téměř 90 % české mládeže žijící s oběma rodiči má zajištěné prostředky pro pohodlný život, zatímco domácnosti, v nichž žije mladý člověk sám, nebo domácnosti vedené otcem samoživitelem zabezpečují pohodlný život jen ve zhruba 57 % případů.

5

ČESKÁ MLÁDEŽ A VZDĚLÁNÍ

Vzdělávací systém je jednou z prvních společenských struktur, do nichž jedinec vstupuje a s nimiž se musí vyrovnat, a jako takový má ve společnosti, které slouží, plnit řadu rolí a povinností. K jeho hlavním úlohám v moderních a postmoderních demokraciích patří kromě předávání vědomostí a rozvíjení sociálních dovedností i to, že zosobňuje meritokratické ideály a mechanismy, jimiž se společnost řídí (nebo řídit chce). Vzdelávací systém by měl teoreticky člověku poskytnout rovné příležitosti a možnost dosáhnout co nejlepšího osobního rozvoje a nejvhodnější pozice ve společnosti. Sociologové a další odborníci, jako například Bourdieu – Passeron (1977) nebo Mijs (2016), tento teoretický rámec vytvářeli a testují a zkoumají. Meritokracie zprostředkovaná vzděláním se považuje spíše za mytický ideál naší společnosti a současný výzkum ukazuje, že vzdělávací systémy obvykle kopírují značnou část společenské struktury a hierarchie (viz například Themelis 2008). Z naší studie pak vyplývá, že český vzdělávací systém do značné míry právě tak opisuje existující strukturu sociálního kapitálu.

CELKOVÁ SPOKOJENOST S KVALITOU VZDĚLÁVÁNÍ A VNÍMÁNÍ KORUPCE

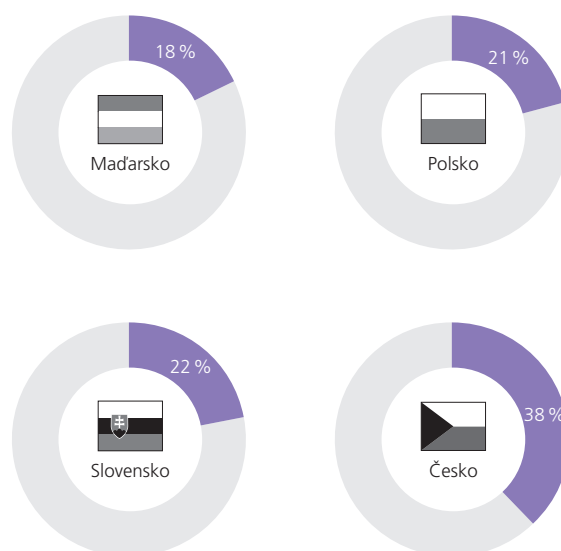
Přibližně 38 % mladých lidí v České republice je spíše nebo velmi spokojeno s celkovou kvalitou zdejšího vzdělávání. Ve zbývajících zemích V4 je průměrný podíl mladých lidí spokojených s vlastním vzdělávacím systémem jen 21 %. Pouze 6 % mladých Čechů a Češek je s kvalitou vzdělávání v zemi zcela „nespokojeno“. Tato zjištění odpovídají výsledkům průzkumu zaměřeného na české středoškoláky ve věku 15–20 let, který zorganizoval Člověk v tísni (Jeden svět na školách 2020): jen 4 % dotazovaných českých středoškoláků označila míru spokojenosti se svou školou na srovnatelné pětibodové škále nejhorší známkou. Tento průzkum dále ukázal, že spokojenost se školstvím je u českých středoškoláků výrazně vyšší než u české mládeže celkově: 61 % českých středoškoláků bylo velmi nebo spíše spokojeno se svými zkušenostmi se školstvím (oproti konstatovaným 38 % u celkové populace české mládeže ve věku 15–29 let).

Tento rozdíl lze vysvětlit řadou faktorů. Průzkum Člověka v tísni například analyzoval pouze názory českých studentů středních škol, zatímco tato studie bere v potaz názory mladých Čechů a Češek bez ohledu na to, zda zrovna studují či nikoli. Současní středoškoláci tak svou zkušenost se vzděláváním možná častěji hodnotí pozitivně.

Mladí Češi a Češky se v míře spokojenosti (38 %) řadí na první místo v zemích V4, co se hodnocení kvality vzdělávání týče.

Nejstarší skupina české mládeže ve věku 25–29 let pak také do nejvyšší míry souhlasí s výrokem, že v českém vzdělávacím systému funguje korupce a že známky a zkoušky si lze „koupit“. Pokud je u mladších středoškoláků méně časté, že český vzdělávací systém považují za zkorumpovaný, může to být vysvětlením, proč na něj mají celkově pozitivnější náhled než starší skupiny.

OBRÁZEK 2: JAK SPOKOJEN(A) JSTE CELKOVĚ S KVALITOU VZDĚLÁVÁNÍ VE [VAŠÍ ZEMI]? Podíl odpovědí „spíše spokojen(a)“ a „velmi spokojen(a)“ (v zemích V4)

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

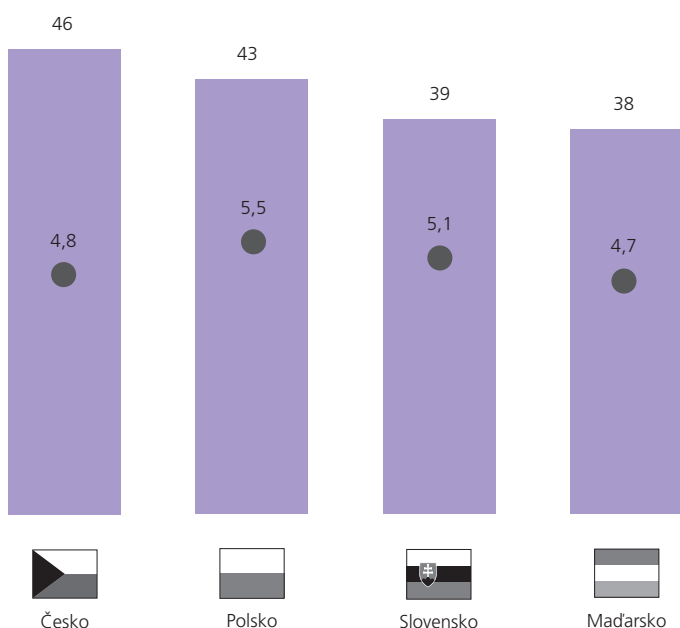
DOPADY COVID-19 NA VZDĚLÁNÍ ČESKÉ MLÁDEŽE

Koronavirová pandemie výrazně narušila vzdělávání mladých lidí na celém světě a česká mládež v tomto směru není výjimkou. V českém školním systému se pandemie nejvíce projevila uzavíráním škol v celkové délce 46 týdnů, což patří mezi nejdelší dobu školních uzávěr jak v EU, tak ve světě (UNESCO 2021). České univerzity a školy v této době přešly na distanční výuku on-line. Ve srovnání s jinými zeměmi V4 česká (a slovenská) mládež výrazně preferuje prezenční výuku – jen 9 % dotázaných je jednoznačně pro distanční učení.

Česká mládež přišla následkem pandemických opatření od roku 2020 celkem o 46 týdnů prezenční výuky.

Příčinou toho, že mladí lidé v České republice dávají výrazně přednost prezenční výuce, přitom není nedostatek vybavení potřebného pro efektivní a smysluplné zapojení do on-line výuky (počítač, stabilní připojení k internetu atd.). Celkem 84 % z nich dokonce uvádí, že mají pro distanční výuku přinejmenším „dobré vybavení“. Mládež na venkově nedostatečné vybavení na distanční výuku (například problémy s připojením) nezmiňuje nijak častěji než ta ve městech.

OBRÁZEK 3: POČET TÝDNŮ ŠKOLNÍCH UZÁVĚR Z DŮVODU PANDEMIE A PREFERENCE PREZENČNÍ/DISTANČNÍ VÝUKY V ZEMÍCH V4

● Preference vzdělávání (1 = prezenční studium, 10 = distanční e-learning)

Zdroj: UNESCO Global monitoring of school closures 2021; Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021.
V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Existuje však jasná vazba mezi finanční stabilitou domácností mladých Čechů a Češek a dostupností vybavení potřebného pro distanční výuku. Ve skupině mládeže, kde si domácnosti mohou dovolit cokoliv, co potřebují pro dobrou životní úroveň, například 71 % lidí uvádí, že pro on-line výuku se jim dostává „všeho, co potřebují“. Ve skupině mladých, jejichž domácnosti si mohou dovolit pouze potraviny, oblečení a boty, ale nic dražšího, je podobně vybavených mladých lidí pouze 40 %.

Celková finanční stabilita domácnosti tak ovlivňuje, do jaké míry jsou mladí lidé v České republice připraveni a vybaveni na on-line výuku.

STÁŽE A STUDIUM V ZAHRANIČÍ

Praxe a stáže při studiu jsou u české mládeže běžné – 58 % lidí uvedlo, že se jich někdy zúčastnilo. Se stoupajícím věkem se tento podíl zvyšuje – v nejstarší skupině ve věku 25–29 let je jich s touto zkušeností už 70 %, což dokazuje, že studium na vysoké škole představuje oblíbenou příležitost pro stáže.

Zatímco stáže při studiu jsou pro mladé Čechy a Češky poměrně běžné, výjezdy do zahraničí už méně. Jen 8 % jich zažije studium v zahraničí na střední škole a 7 % na škole vysoké. Téměř třetina mladých (32 %) však výjezd do zahraničí během studia plánuje, ačkoliv jej zatím neuskutečnili. Celkově tak zájem o studium v zahraničí mladí lidé v České republice rozhodně mají, ale výrazný nepoměr zájmu a uskutečněných výjezdů naznačuje, že se jim na to nedostává příležitostí nebo prostředků. Je také možné, že tento rozdíl zvýraznila opatření a obavy spojené s pandemií covid-19.

Nadpoloviční většina mladých lidí v České republice se při studiu zúčastnila stáže či praxe. Třetina by jich také ráda vyjela do zahraničí, ale na střední škole se to povedlo jen 8 % z nich.

ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ RODIČŮ JAKO JEDEN Z URČUJÍCÍCH FAKTORŮ PRO ZAMÝŠLENÉ A DOSAŽENÉ VZDĚLÁNÍ U ČESKÉ MLÁDEŽE

Mladých českých respondentů jsme se dotázali nejen na jejich nejvyšší dosažené vzdělání a jejich současnou vzdělávací situaci (zda studují střední nebo vysokou školu, nestudují vůbec atp.), ale také na nejvyšší dosažené vzdělání obou jejich rodičů. Odborníci na sociální mobilitu vidí výraznou spojitost mezi socioekonomickým zázemím původní rodiny včetně vzdělání rodičů a dosaženým vzděláním u dětí.³ O tom, zda je tato dynamika tzv. mezigeneračního přenosu lidského kapitálu založená spíše na selekci (tedy že děti rodičů s vyšším vzděláním a vyššími výdělky častěji samy dosahují obojího) nebo na kauzalitě (vzdělání a prostředky ovlivňují, jakým rodičem se člověk stane), se stále živě debatuje (např. Black et al. 2005). Údaje sesbírané od mladých Čechů a Češek sice na tuto širší otázku (ohledně vztahů mezi rodiči a dětmi a jejich výsledky) odpovědět nemohou, ale objevují se v nich dva výrazné trendy.

Za prvé, čím vyššího vzdělání dosáhli rodiče mladých lidí v České republice, tím vyšší mají oni sami pravděpodobnost, že budou vzdělávacím systémem úspěšně procházet a s formálním vzděláváním brzy neskončí. Mezi českou mládeží tak například nalezneme 16 % osob, které úspěšně složily maturitu, ale dále se studiem nepokračují. Dalších 25 % lidí dokončilo střední školu s maturitou a v dalším studiu v nějaké formě pokračuje. Srovnáme-li tyto dvě skupiny, vidíme, že existuje silný vztah mezi vzděláním rodičů a tím, jestli mladí Češi a Češky po maturitě pokračují ve studiu.

V případech, kdy oba rodiče mají učňovské vzdělání bez maturity, je podíl mladých lidí, kteří po maturitě pokračují ve studiu, téměř rovný podílu těch, kdo svou akademickou dráhu v této chvíli končí (24 %, resp. 25 %).⁴ Má-li jeden z rodičů vzdělání magisterské nebo vyšší, nepokračuje ve studiu po maturitě jen 7 % mladých lidí, zatímco 29 % studuje dále. V domácnostech, kde mají magisterský nebo vyšší titul oba rodiče, se studiem po maturitě končí pouze 2 % dětí.

Dosažená úroveň vzdělání u rodičů zásadně ovlivňuje vzdělávací trajektorii české mládeže. Mladí lidé s vysokoškolsky vzdělanými rodiči se častěji rozhodují studovat dále a je pravděpodobnější, že vysokou školu sami dostudují.

Za druhé, současná data ukazují, že děti rodičů s vysokoškolským vzděláním také samy častěji absolvují vysokou školu. V českých domácnostech, kde nejméně

jeden z rodičů dokončil středoškolské vzdělání s maturitou, má například alespoň bakalářský titul 22 % mladých lidí. V domácnostech, kde alespoň jeden z rodičů má vzdělání magisterské, stoupá poměr mladých lidí s alespoň bakalářským titulem na 33 %.

Důležité je také vzít v potaz, že tato studie pravděpodobně podceňuje rozdíly v dosaženém vzdělání mladých lidí v České republice podle vzdělání jejich rodičů. Důvo-

TABULKA 1: ÚROVEŇ VZDĚLÁNÍ V ZEMÍCH V4 A U ČESKÉ MLÁDEŽE VE SROVNÁNÍ S KOMBINOVANÝM DOSAŽENÝM VZDĚLÁNÍM RODIČŮ (V %)

Kombinované dosažené vzdělání rodičů											
		Jeden nebo oba rodiče nemají žádné formální vzdělání nebo jen základní školu		Jeden nebo oba rodiče mají dokončené učiliště/SŠ bez maturity		Jeden nebo oba rodiče mají SŠ s maturitou		Jeden nebo oba rodiče mají bakalářský titul		Jeden nebo oba rodiče mají magisterský nebo vyšší titul	
		V4	CZ	V4	CZ	V4	CZ	V4	CZ	V4	CZ
Úroveň vzdělání	základní a nepokračuje	22	15	4	2	1	2	1	1	1	0
	základní a pokračuje	32	40	16	19	16	20	20	30	22	29
	střední a nepokračuje	28	20	36	31	31	26	16	16	9	6
	střední a pokračuje	9	15	26	28	30	33	32	26	31	32
	vysoké a nepokračuje	7	0	11	12	13	9	16	14	19	13
	vysoké a pokračuje	3	10	7	8	9	9	15	12	18	20

■ vyšší než očekávané, sig. <0,05 ■ nižší než očekávané, sig. <0,05

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

dem je, že vzdělání rodičů lze pravděpodobně brát za ukončené, a tudíž definitivní, zatímco vzdělání jejich dětí (tedy populace mladých lidí zkoumané v této studii) stále pokračuje. Nedokážeme tak například zjistit, jak velká část českých středoškoláků bude v budoucnu dále pokračovat na vysoké škole.

Stručně řečeno, z dostupných dat vychází, že mezige-nerační vzdělávací mobilita mladých lidí v České republice

je poměrně omezená. Tato podkapitola se soustředila výhradně na dosažené vzdělání rodičů a jeho vliv na „rozřazení“ vzdělávací dráhy dětí. Další nedávné české studie však zdůrazňují, že sociální, kulturní a lidský kapitál rodičů je celkově silně provázaný se vzdělávacími výsledky jejich potomků (Prokop et al. 2020). Z toho vyplývá, že podmínky ve vzdělávání pro českou mládež nejsou zcela rovné a že významným faktorem ovlivňujícím úspěch v českém vzdělávacím systému je socioekonomický kapitál

rodičů, nejen samotná vůle a odhodlání ke studiu. Následkem toho vzniká situace, v níž se sociální nerovnosti, a to i ty vzdělávací, v populaci dále kopírují prostřednictvím generační obměny. Srovnání s dalšími zeměmi V4 ovšem ukazuje, že tyto nerovnosti ve vzdělávání nemusí být neměnné – výše citovaná studie poukazuje na to, že Polsko dosáhlo výrazně větších úspěchů na poli odstraňování vazby mezi socioekonomickou situací domácnosti a výsledky studentů ve zkouškách PISA (Prokop et al. 2020).

Sociální, kulturní a ekonomický kapitál českých rodičů má celkově silný vliv na vzdělávací výsledky jejich dětí.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Mladí Češi a Češky se v míře spokojenosti (38 %) řadí na první místo v zemích V4, co se hodnocení kvality vzdělávání týče.
- Česká mládež přišla následkem pandemických opatření od roku 2020 celkem o 47 týdnů prezenční výuky, což představuje jeden z nejdelších pandemických výpadků výuky na světě.
- Celková finanční stabilita domácnosti ovlivňuje, do jaké míry jsou mladí lidé připraveni a vybaveni na on-line výuku.
- Nadpoloviční většina mladých lidí v České republice se při studiu zúčastnila stáže či praxe. Třetina by jich také ráda při studiu vyjela do zahraničí, ale na střední škole se to povedlo jen 8 % z nich.
- Dosažená úroveň vzdělání rodičů zásadně ovlivňuje vzdělávací trajektorii české mládeže. Lidé s vysokoškolsky vzdělanými rodiči se častěji rozhodují studovat dále a je pravděpodobnější, že vysokou školu sami dostudují.
- Sociální, kulturní a ekonomický kapitál rodičů je celkově silně provázaný se vzdělávacími výsledky jejich dětí.

6

PRÁCE A MOBILITA ČESKÉ MLÁDEŽE

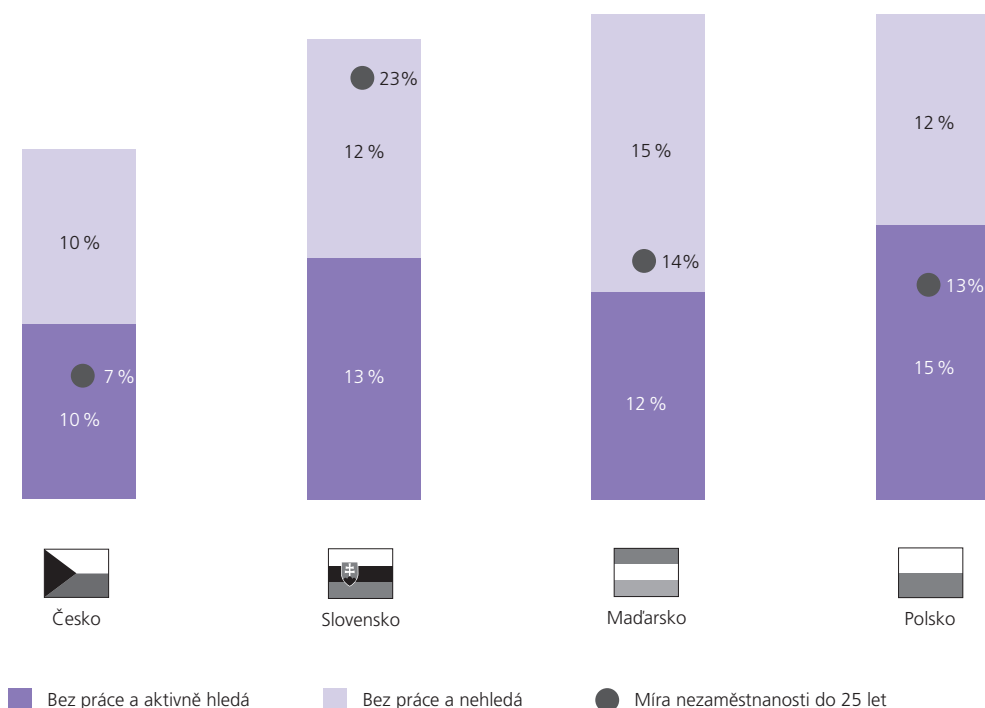
Na českém pracovním trhu je v posledních letech díky výjimečně nízké míře nezaměstnanosti stabilní poptávka po zaměstnancích bez ohledu na jejich úroveň dovedností nebo fázi kariéry. Mladí Češi a Češky této situaci využívají a míra nezaměstnanosti u nich patří k nejnižším v Evropě (Statista 2021). Za tímto konstatováním se však skrývá i ošidná realita českého pracovního trhu. Ve srovnání s vrstevníky ze zemí V4 totiž například méně příslušníků české mládeže pracuje na hlavní pracovní poměr. Stejně tak u nich panuje vysoký nesoulad mezi nabízenými a poptávanými dovednostmi či vzděláním, a mnoho mladých Čechů a Češek tudíž pracuje v oboru nebo na pozici, která se výrazně liší od zaměření jejich studia nebo odborné přípravy.

Český pracovní trh a situace v oblasti zaměstnanosti v současné době poskytují bezpečné a motivující prostředí pro většinu české mládeže, a nejsou tak zdrojem nejistoty a obav.

Oproti téže věkové skupině v zemích V4 mají ovšem mladí lidé v České republice méně často smlouvu na plný úvazek a častěji jsou zaměstnaní na dobu určitou. Jak už jsme zmínili, řada jich pracuje na pozicích, které se náplní práce výrazně liší od zaměření jejich studia nebo odborné přípravy. Nejmenší zájem o změnu odvětví uvádí ta část české mládeže pracující v soukromém sektoru, zatímco lidé, kteří pracují v nevládních organizacích, by odvětví rádi změnili častěji.

Mladí Češi a Češky sice věří, že to, jakou získají práci, závisí nejvíce na jejich vzdělání a odbornosti, ale za významné považují i osobní konexe a známosti. Také s ohledem na nízké procento těch, kteří studovali v cizině, není překvapením, že jen málo mladých lidí v České republice někdy v zahraničí přebývalo delší dobu a celkově převládá spíše nezáměr opustit zemi, což nejvýrazněji platí u nejstarší sledované podskupiny (25–29 let).

OBRÁZEK 4: PODÍL NEZAMĚSTNANÝCH MLADÝCH LIDÍ PODLE JEJICH SNAHY NAJÍT PRÁCI A MÍRY NEZAMĚSTNANOSTI V ZEMÍCH V4

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021; Statista (2021). V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

SOUČASNÁ PRACOVNÍ SITUACE MLADÝCH LIDÍ V ČESKÉ REPUBLICE A ČAS STRÁVENÝ PRACÍ

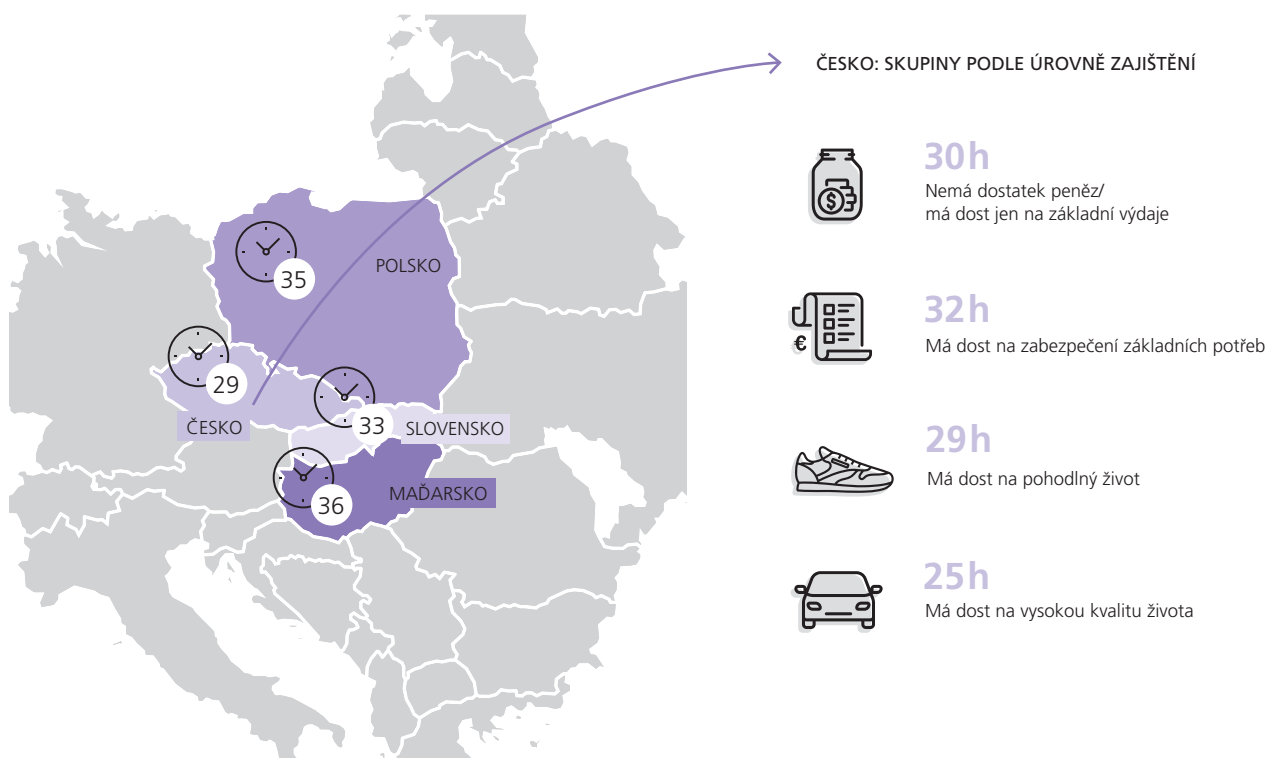
Pracovní situace mladých Čechů a Češek je úzce provázána s jejich věkem a dosaženým vzděláním. Celkem v České republice v hlavním pracovním poměru na dobu neurčitou pracuje přibližně 22 % mladých lidí: u nejstarší podskupiny jde o 44 %, zatímco ve věku 15–18 let pouze o 1 % – celá čtvrtina z nich ale pracuje na občasných brigádách, což ukazuje, že flexibilní krátkodobé pracovní příležitosti jsou u nejmladší skupiny české mládeže oblíbenou možností. U této skupiny také najdeme nejvyšší podíl osob (19 %), které v současnosti práci nemají, ale aktivně ji hledají, z čehož vyplývá, že je v České republice nedostatek flexibilních brigád na částečný úvazek, jež lze kombinovat se studiem střední školy.

Flexibilní krátkodobé pracovní příležitosti jsou u nejmladší skupiny české mládeže oblíbenou možností.

Ve srovnání se zbytkem regionu mladí Češi a Češky nejméně často pracují na plný úvazek se smlouvou na dobu neurčitou (22 %, zatímco průměr V4 je 28 %). Smlouvy na dobu určitou a částečné úvazky jsou u nich naopak běžnější (asi 8 %, zatímco průměr V4 jsou 4 %).

Nižší podíl mladých lidí pracujících v České republice na plný úvazek ve srovnání s ostatními státy V4 se potom přímo promítá i do počtu odpracovaných hodin. U mládeže, která nějakým způsobem pracuje (tedy bez započítání těch, kteří jsou v současnosti bez práce), je ve V4 průměr 33 hodin týdně, zatímco v České republice jen 29 hodin.

OBRÁZEK 5: KOLIK HODIN TÝDNĚ V PRŮMĚRU PRACUJETE?
Podle zemí V4 a platové třídy v České republice

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Jen ve skupině české mládeže muži v průměru pracují 31 hodin a ženy 26 hodin týdně. U mladých Čechů a Češek lze také pozorovat vztah mezi zajištěním domácnosti a počtem odpracovaných hodin. Zatímco průměrný počet odpracovaných hodin týdně je u české mládeže 29 hodin, u mladých lidí z domácností, které mají „dobrou životní úroveň“, je to jen 25 hodin. To může být spojeno i s výše zmíněnou skutečností, že mladí Češi a Češky z rodin s vyšším socioekonomickým kapitálem se častěji rozhodují pro další studium a méně často potřebují dodatečný příjem ze zaměstnání.

VZTAH MEZI SOUČASNÝM OBOREM ZAMĚSTNÁNÍ A ZAMĚŘENÍM STUDIA/ODBOURNÉ PŘÍPRAVY U ČESKÉ MLÁDEŽE

V oboru, na nějž bylo zaměřené jejich studium či odborná příprava, nyní pracuje pouze 28 % mladých Čechů a Češek, zatímco 43 % z nich uvedlo, že pracují v oboru, který je od oblasti jejich studia či odborné přípravy odlišný. Výsledným efektem je nesoulad mezi nabízenými a poptávanými dovednostmi či vzděláním. Pravděpodobnost, že budou pracovat v oboru svého studia, pro mladé lidi v České republice výrazně zvyšuje vysokoškolský titul: ve skupině těch, kteří vystudovali pouze učiliště a se studiem dále nepokračovali, celé dvě třetiny (66 %) uvádějí, že ve svém oboru nepracují, kdežto ve skupině osob, jež své studium ukončily bakalářským titulem, činí tento podíl jen 27 %.

Jen zhruba čtvrtina mladých Čechů a Češek má práci, která odpovídá náplni jejich dřívějšího studia či odborné přípravy. Naopak mnozí uvedli, že pracují na pozici nebo v oboru odlišném.

Mezi obory, které mladí lidé v České republice studují, a profesemi, jež v současnosti vykonávají, sice panuje zjevný nesoulad, jiné aspekty trhu práce už ale zdaleka tak nevyrovnané nejsou. Téměř polovina (49 %) dotazovaných uvedla, že jejich pozice v zaměstnání víceméně odpovídá jejich dosaženému vzdělání. Naopak 33 % mladých Čechů a Češek pracuje na pozici, na kterou by jim stačila nižší úroveň vzdělání (mají tedy nadbytečné vzdělání), a pouze 6 % jich zastává pozici, jež by vyžadovala vzdělání vyšší, než jaké mají. Tyto údaje v zásadě odpovídají zjištěním

Rašovce a Vavřinové (2014), kteří pomocí dat z programu PIAAC měřili a do kategorií dle věku rozdělili nesoulad mezi nabízenými a poptávanými dovednostmi či vzděláním v české populaci. Současně konstatovali, že genderový aspekt tohoto nesouladu je v České republice podle všeho méně výrazný než v jiných zemích. Obdobný závěr vyplývá i z aktuálních dat, v nichž nenajdeme podstatné rozdíly mezi muži a ženami co do nesouladu mezi nabízeným a poptávaným vzděláním.

Třetina mladých Čechů a Češek uvedla, že pracují na pozici, která vyžaduje nižší úroveň formálního vzdělání, než jaké dosáhli.

Co se týče odvětví, pracuje v současnosti téměř polovina (46 %) mladých Čechů a Češek v soukromém sektoru a 28 % ve veřejném. V neziskovém sektoru a v mezinárodních organizacích pracuje relativně nízký podíl české mládeže (6 %, resp. 3 %). Srovnáme-li, v jakém sektoru mladí lidé v České republice v současnosti pracují a v jakém by pracovat chtěli, vychází nám, že 60 % osob pracujících v soukromém sektoru v něm chce i setrvat, zatímco z lidí pracujících ve veřejném sektoru by v něm chtělo zůstat 47 % a 29 % by se raději přesunulo do sektoru soukromého. Nejméně jsou se svým sektorem spokojeni mladí Češi a Češky pracující v neziskové oblasti – jen 37 % z nich zde chce do budoucna zůstat, zatímco 29 % by chtělo přejít do soukromého sektoru. Příčinou této dynamiky může být i to, že v České republice jsou platy v neziskovém sektoru obvykle nižší než v soukromém sektoru a smlouvy zde obvykle bývají méně stabilní (Prouzová 2015).⁵

FAKTORY OVLIVŇUJÍCÍ PRACOVNÍ PŘÍLEŽITOSTI ČESKÉ MLÁDEŽE

Mladí Češi a Češky všeobecně věří, že hlavním faktorem, který ovlivňuje jejich pracovní příležitosti, jsou jejich vlastní schopnosti. Celkem 81 % z nich zastává názor, že spíše nebo velmi důležitým faktorem při hledání práce je odbornost, 73 % má též názor u faktoru vzdělání. Naopak, že vzdělání není při hledání práce důležitým faktorem, si myslí přibližně 13 % mladých mužů a pouze 5 % žen. Podobný rozdíl mezi muži a ženami najdeme i u názoru na to, jak důležitá je v tomto ohledu odbornost. Uvedená zjištění

jsou v souladu s řadou mezinárodních studií (ačkoliv ty jsou zaměřené na celou dospělou populaci, nikoli jen na mládež), z nichž vyplývá, že ženy se výrazně méně často hlásí na pozice, u kterých nesplňují všechny stanovené formální požadavky (Mohr 2014).

Mladí lidé v České republice považují při hledání práce za důležité vzdělání, odbornost i osobní známosti a konexe.

Osobní konexe sice podle české mládeže nepatří mezi nejdůležitější faktory pro získání práce, ale přesto jsou vnímány jako velmi důležité. Téměř dvě třetiny (65 %) mladých Čechů a Češek se například domnívají, že dobré známosti jsou při hledání práce spíše nebo velmi důležité a 50 % si totéž myslí o konexích na lidi ve vedoucích pozicích. Největší rozdíl mezi mladými lidmi v České republice a v ostatních zemích V4 spočívá v tom, že první jmenovaní jsou výrazně skeptičtější vůči tomu, jaký význam má při hledání práce členství v politické straně: přibližně 72 % mladých Čechů a Češek si myslí, že roli spíše nehraje, což je výrazně nad průměrem V4 (61 %).

NÁZORY NA OPUŠTĚNÍ ČESKÉ REPUBLIKY

Pouze malá část mladých Čechů a Češek delší dobu přebývala v zahraničí (což odpovídá i výše zmíněnému nízkému podílu lidí studujících v cizině u české mládeže). Jen 12 % z nich někdy po dobu delší než šest měsíců žilo mimo Českou republiku, zatímco průměr V4 je zde 15 %. Pouze 19 % mladých Čechů a Češek také uvedlo silnou nebo velmi silnou touhu se na více než šest měsíců do jiné země přestěhovat. Zájem emigrovat z České republiky je ještě nižší u nejstarší sledované skupiny české mládeže – tito mladí lidé mají v domácím prostředí více vazeb a kontaktů (práce, rodina atd.), což jejich chuť na delší dobu se přestěhovat do zahraničí omezuje. Mezi destinace nejčastěji zmiňované těmi mladými lidmi v České republice, kteří uvedli alespoň nějaký zájem o emigraci, patří Spojené státy americké, Německo, Španělsko, Kanada, Itálie a Nizozemsko.

Zájem o emigraci je u české mládeže velice nízký a s věkem dále klesá, protože starší lidé v této skupině si budují silnější vazby a více kontaktů.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Český pracovní trh a stav zaměstnanosti v současnosti poskytují bezpečné a motivující prostředí pro většinu české mládeže, a nejsou tak primárním zdrojem nejistoty a obav.
- Flexibilní krátkodobé pracovní příležitosti jsou oblíbenou možností pro nejmladší skupiny české mládeže, tedy převážně studenty středních škol.
- Mnoho mladých Čechů a Češek uvedlo, že pracují na pozici nebo v oboru, který je jiný než obor jejich studia či odborné přípravy. Jen čtvrtina z nich má práci odpovídající jejich dřívějšímu studiu.
- Třetina mladých Čechů uvedla, že pracují na pozici, která vyžaduje nižší úroveň formálního vzdělání, než jaké dosáhli.
- Mladí lidé v České republice považují při hledání práce za důležité vzdělání, odbornost i osobní známosti a konexe.
- Zájem o emigraci je u české mládeže velice nízký a s věkem dále klesá, protože starší lidé v této skupině si budují silnější vazby a více kontaktů.

7

RODINA A PRÁTELÉ

Národní centrum pro rodinu při Ministerstvu práce a sociálních věcí České republiky pravidelně publikuje svou *Zprávu o rodině*. Poslední byla zveřejněna v roce 2020, a ačkoliv se soustředí na celou českou společnost (Národní centrum pro rodinu 2020) a nejen na mladou generaci, řada jejích zjištění ohledně rychle se měnící pozice rodiny a rodinných vztahů je přímo uplatnitelná i na současnou českou mládež. Proměny totiž ovlivňují jak rodinné složení domácností, ve kterých mladí Češi a Češky vyrůstají, tak strukturu rodin, které sami zakládají po opuštění původní domácnosti.

Autorky nejnovější *Zprávy o rodině* uvádějí, že v posledních přibližně deseti letech došlo ve struktuře a dynamice českých rodin ke třem hlavním změnám, jež jsou tudíž relevantní i pro současnou mladou českou generaci:

- zvyšující se diverzita forem rodinného soužití (např. rodiče, kteří společně vychovávají děti, ale nežijí ve stejné domácnosti, nebo zvyšující se přijatelnost života singles);
- destandardizace životních drah vedoucích k založení rodiny (větší flexibilita z hlediska profesních a akademických kariérních možností pro oba rodiče);
- zvýšená nestabilita rodiny a „křehkost“ rodinných struktur vlivem oslabení partnerských vztahů a navažujícího zhoršení vztahů mezi rodiči a dětmi.

Následkem těchto trendů dnes mladí Češi a Češky vstupují do manželství ve starším věku, mají děti později než jejich rodiče a oproti nim také prozkoumávají rozmanitější životní a kariérní možnosti (sdílení domácnosti, časté změny práce či oboru studia a celkově větší kariérní flexibilita).⁵ Totéž vyplývá rovněž z našich kvalitativních rozhovorů:

„Dříve byl život více nalinkovaný – lidé ve dvaceti zakládali rodiny a měli děti, protože nic jiného dělat nemohli.“

(IDI, muž, 25–29 let, CZ)

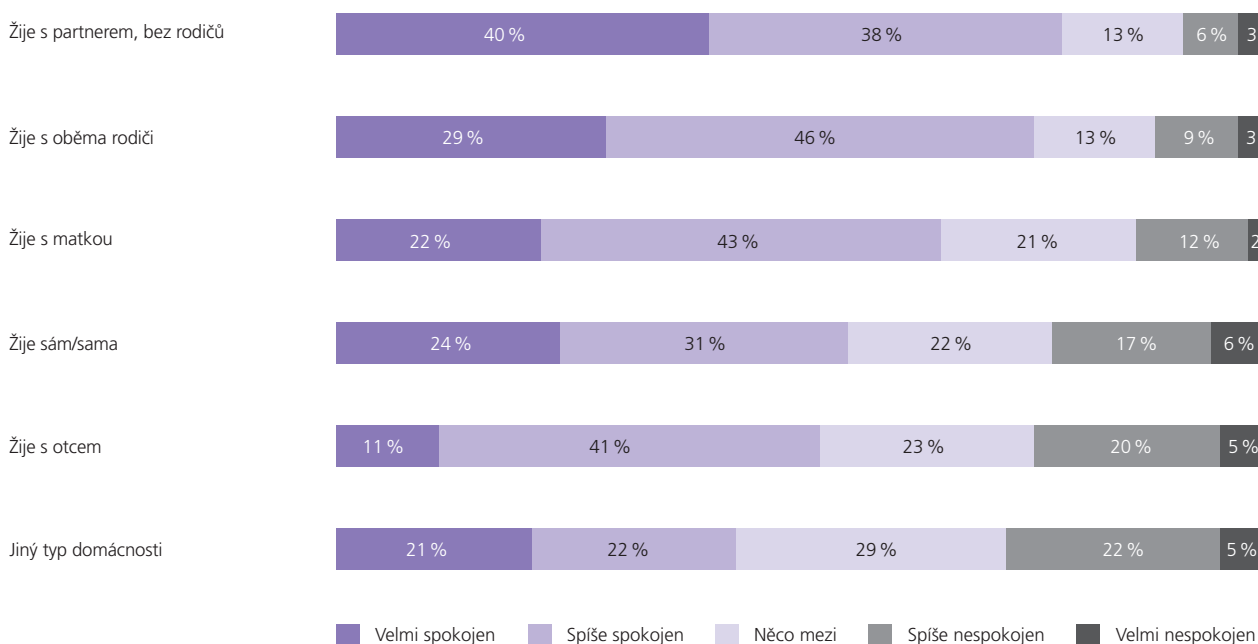
Mladí Češi a Češky vstupují do manželství ve starším věku, mají děti později než jejich rodiče a oproti nim také prozkoumávají rozmanitější životní a kariérní možnosti.

SPOKOJENOST ČESKÉ MLÁDEŽE S RODINNÝM ŽIVOTEM A VLIV RODIČŮ

Spokojenost mladých Čechů a Češek s vlastním rodinným životem poměrně významně koreluje s jejich celkovou mírou spokojenosti v životě ($r = 0.55$, $p < 0.001$). Tato korelace je v České republice silnější než ve zbytku V4 ($r = 0.41$, $p < 0.001$). Česká mládež je se svým rodinným životem relativně spokojena – 70 % lidí uvedlo, že jsou velmi nebo spíše spokojeni, což se blíží průměru V4 (66 %). Míra spokojenosti s rodinným životem se do jisté míry liší podle složení domácnosti. Tři čtvrtiny mladých Čechů a Češek, kteří žijí s oběma rodiči, jsou spíše nebo velmi spokojeny se svými životy, zatímco u těch žijících jen s matkou jde o 65 %. Z mladých lidí, kteří žijí s partnerem, je spokojeno 78 % a u mládeže žijící o samotě je míra spokojenosti 55 %.

Spokojenost s rodinným životem se liší podle složení domácnosti. Nejspokojenější jsou ti mladí lidé, kteří žijí s partnerem nebo s oběma rodiči.

OBRÁZEK 6: MÍRA SPOKOJENOSTI ČESKÉ MLÁDEŽE SE SVÝM RODINNÝM ŽIVOTEM PODLE TYPU DOMÁCNOSTI

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021.

Upozornění: Vlivem automatického zaokrouhlování v některých případech tabulky a grafy zobrazují celkové součty mírně odlišné od 100 %. Nejedná se tak o chyby ve výpočtu či analýze.

Téměř polovina mladých lidí (45 %), kteří žijí alespoň s jedním z rodičů, uvádí, že je s danou situací spokojena, a souhlasí, že jde o „nejjednodušší a nejpohodlnější řešení“. Nesouhlas rodičů je pak výrazně menší překážkou pro odstěhování se ze společné domácnosti než finanční dopady tohoto rozhodnutí. Pouze 5 % mladých Čechů a Češek by rádo bydlelo samo, ale nemůže, protože jim brání rodiče, zatímco finanční omezení zabraňuje 36 % lidí. Obavy z nákladů spojených s odchodem z původní domácnosti do značné míry vysvětlují, proč přibližně 26 % mladých lidí v České republice ve věku 25–29 let stále sdílí domácnost alespoň s jedním z rodičů.

Více než třetina mladých Čechů a Češek nemůže žít o samotě z důvodu finančních omezení a více než čtvrtina lidí ve věku 25–29 let stále sdílí domácnost alespoň s jedním z rodičů.

Rizika spojená s odchodem z původní domácnosti potvrzuje i analýza míry zajištění domácností mladých Čechů a Češek s ohledem na typ domácnosti. Celkem 87 % mládeže, jež bydlí s oběma rodiči, například uvedlo, že jejich domácnost patří do jedné ze dvou nejvyšších kategorií co do materiálního zajištění. Ve skupině mladých lidí,

kterí bydlí s partnerem, tento podíl klesl na 66 %, a u těch, kdo žijí sami, až na 57 %.

Co se týče vlivu rodičů na významná životní rozhodnutí, přibližně 45 % mladých lidí v České republice uvedlo, že se rozhodují společně s rodiči, což je o trochu více než průměr ve V4 (40 %). Dalších 49 % se rozhoduje nezávisle na rodičích, přičemž jejich podíl je výrazně vyšší v nejstarší skupině mladých lidí, kde se nezávisle rozhodují dvě třetiny osob (66 %). To, zda mladí Češi a Češky s rodiči bydlí, také ovlivňuje, do jaké míry se rodiče do jejich zásadních životních rozhodnutí zapojují. Z těch, kdo bydlí s oběma rodiči, se rozhoduje nezávisle pouze 31 %, zatímco u mladých lidí, kteří bydlí s partnerem (a bez rodičů), tento podíl činí 71 %. Konečně u mládeže, jež bydlí sama, jde o 64 %, z čehož vyplývá, že stabilní životní partner je významným faktorem osamostatnění od rodičů v oblasti rozhodování.

Stabilní životní partner je významným faktorem osamostatnění mladých lidí od rodičů v oblasti rozhodování.

BUDOUCÍ PLÁNY ČESKÉ MLÁDEŽE V OBLASTI RODINY A MANŽELSTVÍ

Výše zmíněnou zvyšující se popularitu životního stylu singles dokazuje i to, že tak v současnosti žije 51 % mladých Čechů a Češek. V manželském svazku je 9 % mladých lidí v České republice, což je méně než průměr V4 (12 %). Podíl sezdáných se s věkem zvyšuje – ve skupině 25–29 let už vstoupilo do manželství 18 % lidí a dalších 33 % s partnerem bydlí, i když sezdání nejsou.

Ačkoli řada mladých Čechů a Češek žije bez partnera, svatba a děti jsou pro téměř dvě třetiny z nich (62 %) stále populárním cílem; zájem o manželství, ale nikoli o děti má pak dalších 6 %. Mladé Češky touží po manželství výrazně více než mladí Češi (67 % žen vs. 57 % mužů). Mladí lidé v České republice mají také větší zájem si v budoucnu pořídit děti (73 %) než jejich vrstevníci ve V4 (průměr 66 %).

Mírně nadpoloviční většina mladých Čechů a Češek je v současnosti single, ale to nijak neubírá manželství ani dětem na atraktivitě. Obzvláště výrazný je tento zájem u mladých českých žen.

Mladí muži v České republice nezájem o děti vyjadřují častěji než mladé ženy (děti nechce 19 % mužů, ale jen 14 % žen). Vezmeme-li v potaz jen tu skupinu české mládeže, která by děti chtěla, průměrný preferovaný počet dětí vychází na 2,12, což je výrazně nad současnou mírou porodnosti v České republice – 1,71 (Světová banka 2021), a blízko k míře porodnosti zajišťující přirozenou obnovu, tedy 2,1 (Britannica 2021). Na otázku, v kolika letech chtějí mít první dítě, uvedly mladé české ženy v průměru 27, zatímco muži 29 let, což odpovídá dřívějším zjištěním (Národní centrum pro rodinu 2020). Zajímavé je rovněž i to, že respondenti v této otevřené otázce častěji volili kulatá a symbolicky významná čísla 30 a 35 než blízké, ale nekulaté hodnoty jako 29, 31, 34 a 36.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Mladí Češi a Češky vstupují do manželství ve starším věku, mají děti později než jejich rodiče a oproti nim také prozkoumávají rozmanitější životní a kariérní možnosti.
- Spokojenost s rodinným životem se u české mládeže liší podle složení domácnosti. Nejspokojenější jsou ti respondenti, kteří žijí s partnerem nebo oběma rodiči.
- Více než třetina mladých lidí v České republice nemůže žít o samotě z důvodu finančních omezení a více než čtvrtina Čechů a Češek ve věku 25–29 let nadále sdílí domácnost alespoň s jedním z rodičů.
- Stabilní životní partner je významným faktorem osamostatnění mladých lidí od rodičů v oblasti rozhodování.
- Mírně nadpoloviční většina mladých Čechů a Češek je v současnosti single, ale to nijak neubírá manželství ani dětem na atraktivitě. Obzvláště výrazný je tento zájem u mladých českých žen.

8

HODNOTY, NÁZORY A PŘESVĚDČENÍ ČESKÉ MLÁDEŽE

ŽIVOTNÍ CÍLE A AMBICE ČESKÉ MLÁDEŽE

V širokém spektru osobních životních cílů (viz graf níže) považuje česká mládež za nejvýznamnější oblasti spojené s prosazením vlastní individuality a nezávislosti, se zdravým životním stylem nebo s rodinnými hodnotami.⁶ Téměř čtyři pětiny mladých Čechů a Češek považují nezávislost za spíše nebo velmi důležitou pro svůj život a tři čtvrtiny (76 %) také vysoko hodnotí přijetí odpovědnosti. Tyto individualistické cíle české mládeže zcela odpovídají cílům jejich vrstevníků z ostatních zemí V4. Nadpoloviční většina mladých lidí v České republice za důležité označila také položky týkající se zdravého životního stylu. Předchozí analýze rozdílů mezi muži a ženami v oblasti rodiny a s ní spojených plánů odpovídá i to, že mladé Češky přikládají manželství větší význam než mladí Češi (59 % žen a 50 % mužů). Přibližně 47 % mladých žen také považuje za velice důležitý životní cíl rodičovství, zatímco u mužů jde jen o 35 %. V kvalitativních rozhovorech se opakovaně objevily podobné životní cíle:

„Můj sen je mít domek se zahradou nedaleko od Prahy. Prostě klasika – postavit dům, zasadit strom, zplodit dítě, pořídit si psa.“

(IDI, žena, 19–24 let, CZ)

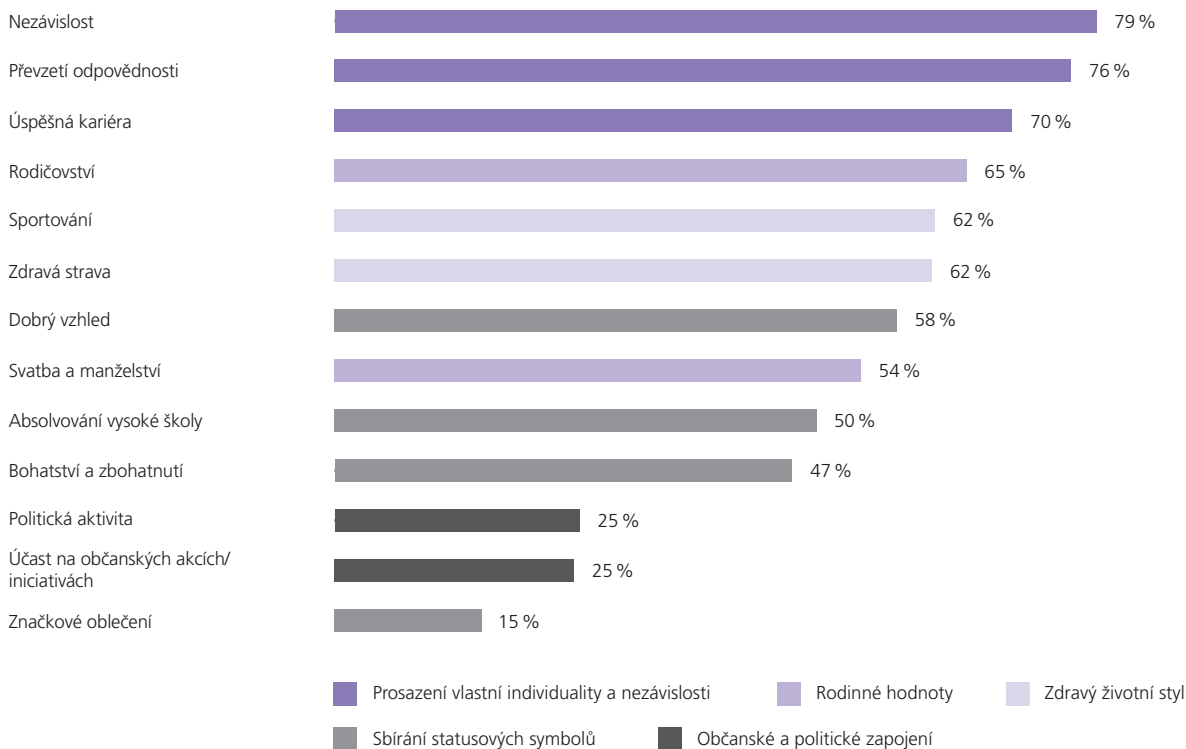
„Chtěl bych rodinu, klidný život a finanční zabezpečení. Rodinný domek, zdravou rodinu, po práci sedět na terase, popíjet kávu, dívat se do lesa a být duševně v pohodě.“

(IDI, muž, 25–29 let, CZ)

Jasně také je, že zájem mladých lidí v České republice o občanské a politické zapojení je poměrně nízký – pouze 25 % jich považuje účast v politice nebo na občanských iniciativách za spíše nebo velmi důležitou a nižší význam celkově přiřazují jen jedné další položce (značkovému oblečení). Na nízký zájem mládeže o veřejné dění se podrobněji zaměřujeme v kapitole 9.

Občanské aktivity a účast v politice vnímají mladí lidé v České republice zpravidla jako nedůležité – k výrazně významnějším cílům patří zajistit si nezávislost a úspěšnou kariéru.

OBRÁZEK 7: PODÍL MLADÝCH ČECHŮ A ČEŠEK, KTERÍ NÁSLEDUJÍCÍ POLOŽKY POVAŽUJÍ ZA „SPÍŠE DŮLEŽITÉ“ NEBO „VELMI DŮLEŽITÉ“

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

RELIGIOZITA ČESKÉ MLÁDEŽE

Česká společnost patří mezi jednu z nejméně nábožensky založených v celé Evropě. Podle kombinovaného indexu religiozity vytvořeného výzkumným střediskem Pew Research Center lze pouze 8 % českých dospělých považovat za „vysoce věřící“. Šlo o druhou nejnižší hodnotu z 32 zkoumaných evropských zemí – níže se umístilo pouze Estonsko se 7 % (Pew Research 2018). Svým náhledem na náboženství a církev se čeští občané výrazně vymykají zbytku V4: v Polsku je vysoce věřících 40 % dospělých, na Slovensku 27 % a v Maďarsku 17 %.

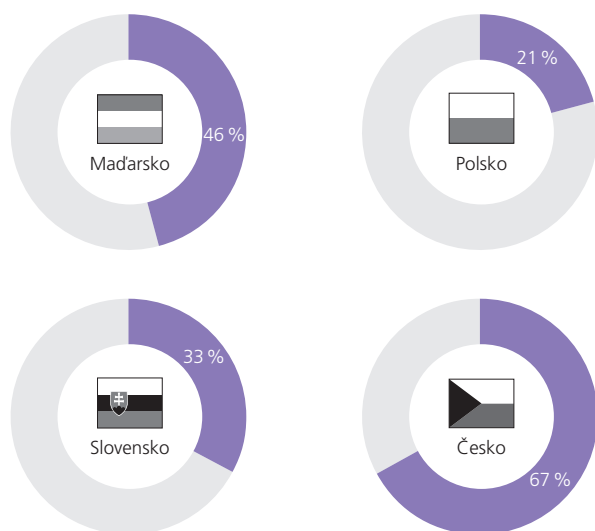
Tento výjimečný přístup k náboženství v České republice se vcelku věrně odráží i u mladé populace. Zatímco v zemích V4 přibližně 43 % mladých lidí uvádí, že nepatří do žád-

ného náboženského společenství, v České republice jde o 73 % mládeže (a v Estonsku o 77 %, což potvrzuje komparativní zjištění Pew Research Center). Na otázku, jak často se v roce před pandemií účastnili bohoslužeb mimo pohřby a svatby, odpovědělo 67 % mladých Čechů a Češek, že prakticky nikdy, přičemž průměr V4 u této odpovědi činí 42 %.

Výjimečně nízká míra religiozity v české populaci se vcelku věrně odráží i u mládeže.

Mladí Češi a Češky žijící ve městech se označují za zcela nevěřící častěji než jejich vrstevníci na venkově. Mladí podporovatelé a podporovatelky pravicové koalice SPOLU, jejíž součástí je i konzervativní KDU-ČSL, pak uvádějí příslušnost k římskokatolické či protestantské církvi výrazně častěji.

OBRÁZEK 8: VZPOMEŇTE SI NA ROK PŘED KRIZÍ S ONEMOCNĚNÍM COVID-19. KDYŽ NEPOČÍTÁTE SVATBY, POHŘBY A KŘTY, JAK ASI ČASTO JSTE NAVŠTĚVOVAL(A) BOHOSLUŽBY?
Podíl odpovědí „prakticky nikdy“

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Sociologové a historici, kteří se na tento výjimečný postoj české populace k náboženství zaměřují, upozorňují na to, že v době vzniku nezávislého Československa v roce 1918 bylo katolictví státním náboženstvím široce nenáviděné rakousko-uherské monarchie. Jak dále podotýká Dana Hamplová:

„Indiferentní postoj vůči církvi a náboženství ve druhé polovině 20. století dále prohloubila protináboženská propaganda a útlak ze strany komunistického režimu. Bylo by však chybou nízkou míru religiozity v České republice interpretovat pouze jako dědictví komunistické minulosti. České obyvatelstvo mělo vůči církvi poměrně rozporuplný vztah už před nástupem komunismu, což vysvětluje, proč žádná jiná středoevropská postkomunistická země nevykazuje tak nízkou míru podpory pro tradiční náboženství jako Česká republika.“ (Hamplová, 2010)

Ačkoliv v řadě jiných oblastí si jsou názory a přesvědčení napříč zeměmi V4 velice podobné, mladí Češi a Češky se svým vrstevníkům v regionu vymykají ve vztahu k náboženským otázkám. Silná protikatolická tradice v zemi nadále ovlivňuje českou mládež, která se jakémukoliv organizovanému náboženství většinově vyhýbá.

Ačkoliv v řadě jiných oblastí si jsou názory a přesvědčení napříč zeměmi V4 velice podobné, ve vztahu k náboženským otázkám je česká mládež mezi svými vrstevníky v regionu výraznou výjimkou.

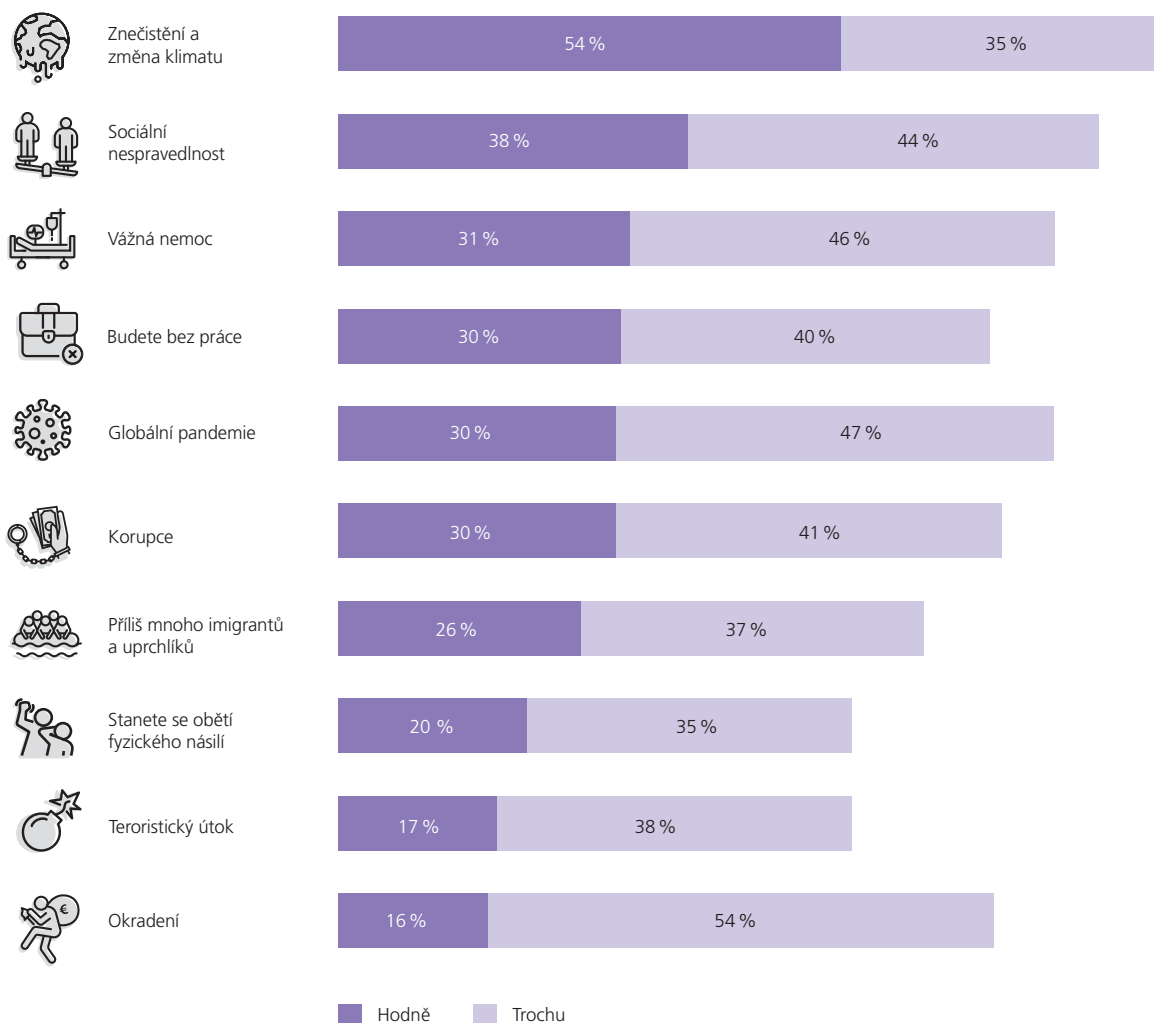
OBAVY A STAROSTI ČESKÉ MLÁDEŽE

Mladí Češi a Češky si naléhavě uvědomují existenci změny klimatu a její průběh a dopady je hluboce znepokojují – velké obavy ze „znečištění a změny klimatu“ má 89 % z nich. Jde o první místo na seznamu zkoumaných zdrojů obav pro mladé lidi nejen v České republice, ale v celém regionu V4, kde má z tohoto jevu alespoň trochu strach

87 % mladých lidí. Toto zjištění o české mládeži je víceméně v souladu s rozsáhlou studií „České klima 2021“, která mapovala názory a přesvědčení mladých Čechů a Češek ve věku 15–35 let (Krajhanzl et al. 2021). Ta otázku formulovala mírně odlišně a zaměřila se na širší věkovou skupinu. Z výzkumu vyšlo najevo, že mírné nebo velké obavy ze změny klimatu mají přibližně tři čtvrtiny cílové populace. Průzkum organizace Člověk v tísni na českých středních školách pak ukazuje, že zvýšené povědomí mládeže o klimatické změně je věcí relativně nedávnou – k výraznému nárůstu počtu mladých, kteří toto téma považují za klíčovou prioritu, došlo mezi lety 2017 a 2020 (Jeden svět na školách 2020). Podle této studie také za největší globální hrozbu označují klimatickou změnu podstatně častěji studenti středních škol s maturitou a studenti ze zajištěných rodin. Naše data tyto rozdíly nepotvrdila – věk, vzdělání ani ekonomická situace domácnosti nehrají závažnou roli v tom, kolik mladých Čechů a Češek změnu klimatu označilo za hrozbu. Odlišně však změnu klimatu vnímají mladé ženy a mladí muži – výrazné obavy ze změny klimatu pocituje 61 % mladých Češek, ale jen 47 % mladých Čechů.

Za nejvýraznější hrozby respondenti označili znečištění a změnu klimatu, sociální nespravedlnost a obavy týkající se globální pandemie.

OBRAZÉK 9: PODÍL MLADÝCH ČECHŮ A ČEŠEK, KTERÍ MAJÍ „HODNĚ“ NEBO „TROCHU“ OBAVY Z NÁSLEDUJÍCÍCH HROZEB

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Ze shrnutí osobních životních cílů mladých lidí v České republice lze sice vyčíst vyšší míru individualismu, ale skutečnost, že jejich druhým největším zdrojem obav je sociální nespravedlnost, naznačuje, že situace je zřejmě poněkud složitější. Globální pandemie a vážná nemoc pak v kontextu stále probíhající pandemie covid-19 celkem pochopitelně působí obavy více než třem čtvrtinám české mládeže. Po opadnutí tzv. migrační krize, která byla vysoce medializovaným a kontroverzním tématem v letech 2015–2017, došlo na žebříčku hrozeb u strachu z imigrantů, uprchlíků a možných teroristických útoků k poklesu významu. České mladé ženy pak výrazně častěji vyjadřují obavy z toho, že se stanou obětí fyzického násilí (pouze

32 % žen uvedlo, že je vůbec nemají, zatímco u mužů šlo o 49 %), a z vážné nemoci (ta je zdrojem výrazných obav pro 35 % žen, ale jen 28 % mužů). Z toho vyplývá, že pohlaví je mezi českou mládeží obzvláště významným faktorem u hodnocení rizika násilí.

Obavy z toho, že se stanou obětí fyzického násilí, vyjadřovaly výrazně častěji ženy než muži.

ROZCHÁZEJÍCÍ SE HODNOCENÍ OSOBNÍ BUDOUČNOSTI A BUDOUČNOSTI SPOLEČNOSTI JAKO CELKU

V populaci mladých Čechů a Češek (i jejich vrstevníků z V4) se výrazně liší to, jak lidé hodnotí svou vlastní a celkovou budoucnost české společnosti za 10 let. V prvním ohledu je česká mládež převážně optimistická – přibližně 77 % očekává, že se jejich situace za 10 let zlepší (průměr V4 je 74 %). Na otázku ohledně budoucnosti české společnosti jako celku však mladí lidé odpovídají poměrně pesimisticky a jen 25 % z nich věří, že budoucnost přinese zlepšení. To odpovídá celkově negativním výhledům téže věkové skupiny v zemích V4. Celých 40 % mladých lidí v České republice se pak domnívá, že v budoucnu na tom domácí společnost bude hůř než nyní. Tento podíl je ještě vyšší (47 %) ve skupině mladých, kteří jsou celkově nespokojeni se svým životem. Mládež mající zájem o politiku je ve svém náhledu na budoucnost české společnosti obecně optimističtější. Podobný vzorec se projevuje i u mladých lidí v České republice, kteří si myslí, že zájmy mládeže nejsou v české politice dostatečně zastoupeny – z těch vnímá budoucnost české společnosti negativně 54 %. Ke skeptickému přístupu nepochybně přispěla i stále pokračující pandemie covid-19.

„Za 10 let, doufám, že se ekonomika začne z tohoto šoku zotavovat, ale v mezidobě na tom tudíž bude spousta lidí hůř, poroste inflace, budou se zvyšovat ceny a nejspíš i daně. Myslím si, že za 10 let se to vrátí do normálu.“

(IDI, muž, 24–29 let, CZ)

Ze vztahu mezi hodnocením vlastní budoucnosti a budoucnosti celé společnosti pak v České republice i V4 vyplývá jasný vzorec. Přibližně třetina všech mladých lidí v těchto zemích očekává, že jejich vlastní život bude v budoucnu lepší, zatímco situace ve společnosti se za 10 let zhorší. Ti mladí lidé, kteří mají za to, že na tom osobně budou za 10 let hůř, věří ve zlepšení společenské situace ještě méně. Je zde tedy patrný výrazný nesoulad: mladí Češi a Češky věří, že osobních úspěchů budou v budoucnu schopni dosahovat i navzdory tomu, že se podle nich celková situace ve společnosti zhoršuje a že nejsou dostatečně zastoupeni v politice.

Mladí lidé v České republice nevidí velkou spojitost mezi svými osobními úspěchy a tím, jak se vede společnosti jako celku. Věří, že osobních úspěchů budou v budoucnu schopni dosahovat i navzdory tomu, že se podle nich celková situace ve společnosti zhoršuje.

TABULKA 2: BUDOUCNOST SPOLEČNOSTI VS. OSOBNÍ BUDOUCNOST ZA 10 LET (V %)

		Jakou máte představu o budoucnosti společnosti [své země] obecně?		
		horší než teď	beze změny	lepší než teď
Očekáváte, že váš život bude za 10 let:	země V4			
	horší než teď	71	22	7
	beze změny	45	37	18
	lepší než teď	38	30	31
	celkem	41	31	28
	Česko			
	horší než teď	66	23	11
	beze změny	50	31	19
	lepší než teď	41	29	30
	celkem	44	29	27

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

SPOLEČENSKÁ TOLERANCE ČESKÉ MLÁDEŽE A NÁZORY NA MENŠINY

Do dotazníku jsme zahrnuli i nástroje na měření sociální vzdálenosti mladých lidí v České republice od některých menšinových skupin (podle jejich hypotetické přijatelnosti v pozici sousedů) a sociální přijatelnosti různých typů jednání odlišných od současných norem. Z různých skupin možných sousedů analyzovaných v rámci dotazníku mají mladí Češi a Češky nejmenší problém se sousedy židovskými – pouze 7 % z nich by takovou situaci považovalo za špatnou nebo velmi špatnou (průměr V4 je 11 %). Na druhou stranu je však česká mládež extrémně netolerantní vůči drogově závislým lidem – takový hypotetický soused by vadil 87 % (průměr V4 je 79 %).

Přibližně 47 % mladých Čechů a Češek by bylo nepříjemné mít za sousedy romskou rodinu. Tento výsledek však patrně zobrazuje dlouhodobě nesnadné vztahy mezi českou majoritou a romskou menšinou jen zčásti. Výzkum realizovaný organizací HateFree z roku 2021 zaměřený na mladé Čechy a Češky ve věku 15–30 let (Veverková et al. 2021) ukázal, že vztah majority s romskou menšinou považuje za spíše nebo velmi problematický 86 % osob cílové skupiny.

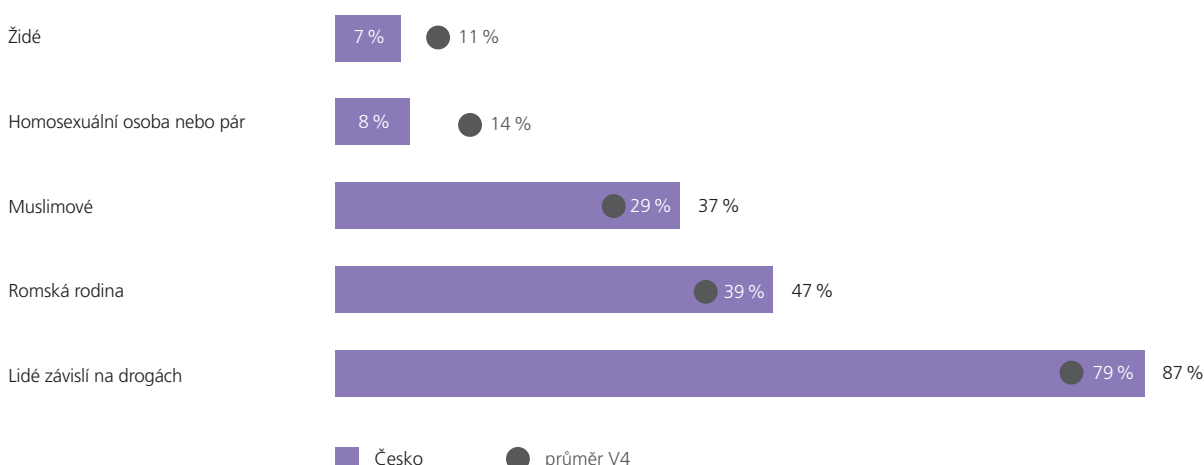
Odpor vůči romským sousedům byl v naší studii výrazně nižší u nejmladší skupiny české mládeže ve věku 15–18 let. K podobným závěrům ve svém výzkumu z roku 2020 zaměřeném na českou mládež ve věku 15–29 let dospěla i Česká rada dětí a mládeže (Andresová et al. 2021). V něm bylo zjištěno, že nejmladší skupina české mládeže ve věku 15–19 let je výrazně tolerantnější vůči Romům, muslimům i migrantům obecně. Studie, využívající podobný nástroj

zkoumání přijatelnosti osob z těchto skupin v pozici sousedů, se přitom vedle Česka věnovala i Slovensku, kde ovšem u nejmladší skupiny mládeže autorky tuto zvýšenou míru tolerance nepozorovaly.

Mladí Češi a Češky jsou extrémně netolerantní vůči drogově závislým sousedům – ti by vadili téměř 90 % z nich. Polovina by pak měla problém s romskými sousedy.

Více než třetina mladých Čechů a Češek (37 %) by měla výrazný problém s muslimskými sousedy. Mohlo by se zdát, že v zemi, kde osoby muslimského vyznání tvoří přibližně 0,1 % obyvatel (Gregor 2015), jde o nečekaně vysokou míru netolerance, ale ve světle tzv. migrační krize soustředící se převážně na muslimské uprchlíky a migranty mířící do Evropy lze tento výsledek považovat ještě za relativně mírný (náhled české mládeže se zde výrazně neliší od zbytku V4). Je důkazem toho, že mladí lidé v České republice i v V4 nevnímají uprchlíky a migranty jako tak vážnou hrozbu a také že politicky kontroverzní otázka migrace a islámu v Evropě je pro současnou mladou generaci podstatně méně významná.

OBRAZEK 10: PODÍL MLADÝCH LIDÍ V ČESKÉ REPUBLICE A V4, KTEŘÍ UVEDLI, ŽE BY MĚLI ŠPATNÝ NEBO VELMI ŠPATNÝ POCIT, KDYBY SE DO JEJICH OKOLÍ PŘISTĚHOVALY NÁSLEDUJÍCÍ OSOBY

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

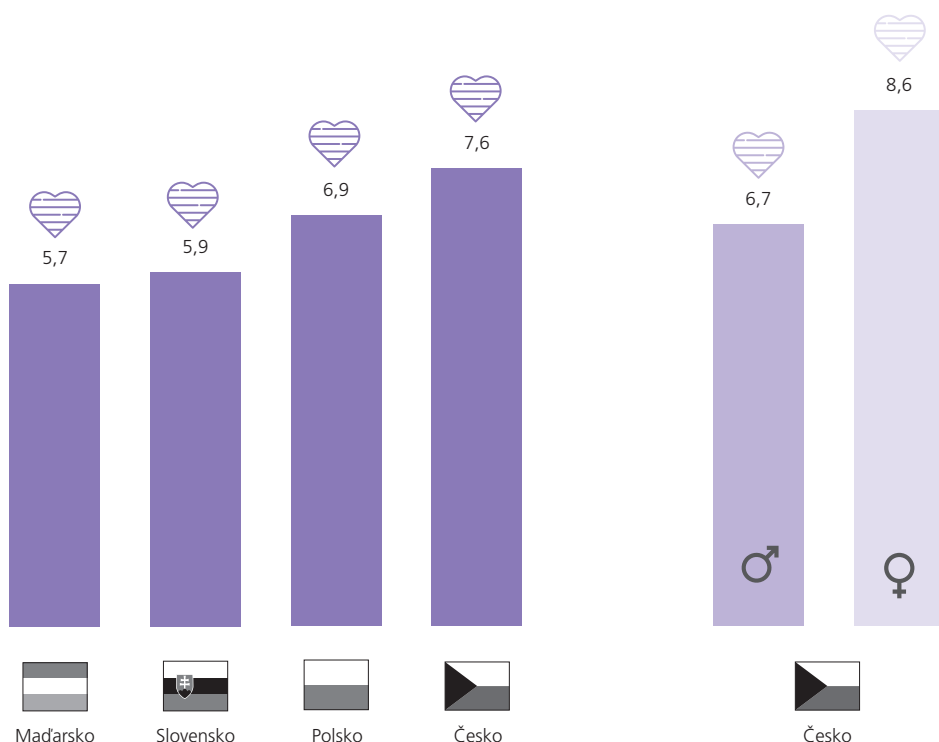
Mladí Češi a Češky jsou také výrazně tolerantnější (s jistými omezeními) k homosexualitě než jejich vrstevníci ze zbylých zemí V4. Pouze 8 % mladých lidí v České republice by mělo závažné námitky proti homosexuální osobě nebo páru v roli sousedů, což je o dost méně než průměr V4 (14 %). Při hodnocení, kdy je homosexualita ospravedlnitelná, pak česká mládež na škále od nikdy (1) po vždycky (10) v průměru vybrala známku 7,63 (průměr V4 je 6,55,

a například v Maďarsku dokonce 5,71). Z toho vyplývá, že česká mládež je v rámci V4 nejvíce tolerantní a otevřená vůči homosexualitě.

Mladí lidé jsou podstatně tolerantnější k homosexualitě než jejich vrstevníci z ostatních zemí V4. U mladých Češek je to ještě výraznější než u mladých Čechů.

OBRAZEK 11: SPOLEČENSKÁ PŘIJATELNOST HOMOSEXUALITY U MLÁDEŽE V ZEMÍCH V4 A PODLE POHLAVÍ V ČESKÉ REPUBLICE

Průměrné skóre: 1 – nikdy není přijatelná, 10 – je vždy přijatelná

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Jak ale ukazují kvantitativní data i kvalitativní rozhovory, tato tolerance má u české mládeže své limity. Vůči homosexuálům jsou zaprvé výrazně tolerantnější mladé české ženy: za zcela nepřijatelnou označuje homosexualitu 12 % mladých českých mužů, ale jen 3 % žen. Stejně tak za vždy přijatelnou ji považuje 62 % mladých Češek, zatímco mezi mladými Čechy je to 33 %. To souhlasí i s výsledky Kudrnáčovy studie, z níž vychází, že ve skupině české mládeže ve věku 15–20 let mají výrazně méně předsudků vůči sexuálním menšinám ženy než muži (Kudrnáč 2016).

Z kvalitativních rozhovorů pak vychází, že řada mladých lidí v České republice homosexualitu spíše jen toleruje, než že by ji otevřeně přijímali. Respondenti často uváděli, že s homosexuály nemají žádný problém, pokud si své vztahy nechávají na doma a na veřejnosti je otevřeně neprojevují.

„Ať si každý dělá, co chce. Já proti nim nic nemám, ale nechci, aby mi cpali, že se na to musím dívat.“

(IDI, muž, 19–25 let)

Jiní respondenti pak za problém označili erozi tradiční prezentace genderové identity mužů a žen.

„Homosexualita je normální jev, ale 350 různých pohlaví a ty problémy s toaletami už jsou projevem zhýralosti a zachází to moc daleko.“

(IDI, muž, 25–29 let)

U dalších zkoumaných jednání a orientací a jejich ospravedlnitelnosti jsou výsledky relativně homogenní napříč skupinami mládeže ve všech zemích V4 – výjimkou jsou jen potraty: šízení na daních a přijímání úplatků je všeobecně nepřijatelné, zatímco využívání osobních známostí při hledání práce nebo k zařízení různých věcí v nemocnici či na úřadě je poměrně normalizované a přijatelné.

TABULKA 3: SPOLEČENSKÁ PŘIJATELNOST VYBRANÝCH JEDNÁNÍ A ORIENTACÍ V ZEMÍCH V4
Průměrné skóre: 1 – nikdy není přijatelné, 10 – je vždy přijatelné

		Vybrané jednání a orientace					
		homo- sexualita	využití konexí při hledání zaměst- nání	potrat	využití konexí k vyřízení různých záležitostí	přijmout od někoho úplatek za výkon svých povinností	šidit na daních, když je příležitost
země V4	Česko	7,6	6,7	6,6	5,7	3,1	3,1
	Polsko	6,9	6,5	6,4	5,7	2,8	3,3
	Slovensko	5,9	6,0	5,8	5,4	3,6	3,3
	Maďarsko	5,7	6,3	5,3	5,6	3,6	2,6
	<i>průměr V4</i>	6,5	6,4	6,0	5,6	3,3	3,1

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Občanské aktivity a účast v politice vnímají mladí lidé v České republice zpravidla jako nedůležité – k podstatně významnějším cílům patří zajistit si nezávislost a úspěšnou kariéru.
- Výjimečně nízká míra religiozity v české populaci se vcelku věrně odráží i u české mládeže.
- Ačkoliv v řadě jiných oblastí si jsou názory a přesvědčení napříč zeměmi V4 velice podobné, ve vztahu k náboženským otázkám je česká mládež mezi svými vrstevníky v regionu výraznou výjimkou.
- Za tři nejvýraznější hrozby respondenti označili znečištění a změnu klimatu, sociální nespravedlnost a obavy týkající se globální pandemie.
- Strach z toho, že se stanou obětí fyzického násilí, vyjadřovaly výrazně častěji ženy než muži.

- Mladí Češi a Češky věří, že osobních úspěchů budou v budoucnu schopni dosahovat i navzdory tomu, že se podle nich celková situace ve společnosti zhoršuje.
- Česká mládež je extrémně netolerantní vůči drogově závislým sousedům – ti by vadili téměř 90 %. Polovina by měla problém s romskými sousedy.
- Mladí lidé v České republice jsou podstatně tolerantnější k homosexualitě než jejich vrstevníci z ostatních zemí V4. U mladých Čechů je to ještě výraznější než u mladých Čechů.

9

POLITICKÉ NÁZORY A AKTIVITA ČESKÉ MLÁDEŽE

Je důležité mít na paměti, že zjištění v této kapitole se týkají předchozí vlády a jí vytvořeného politického klimatu. Silně medializované volby v říjnu 2021 mapu legislativní a výkonné moci v České republice zcela překreslily. Dosaďadní opoziční strany využily energii občanských iniciativ, v nichž hráli důležitou úlohu mladí lidé, a získaly značnou část jejich podpory. Tím vznikl nový prostor pro oslovení skupin české mládeže a posílení jejich hlasu a významu jejich problémů ve veřejné debatě. Nesplněné sliby a očekávání by však naopak mohly vést k dalšímu prohloubení její nespokojenosti a odcizení.

NÁZORY NA ZASTOUPENÍ MLADÝCH LIDÍ V POLITICE, CELKOVÝ ZÁJEM O POLITIKU A ZÁMĚR VOLIT U ČESKÉ MLÁDEŽE

Mladým Čechům a Češkám nepřipadá, že by jejich zájmy byly v politice země dobře zastoupeny – důvěru v dobré nebo velmi dobré zastoupení zájmů mládeže v politice má jen 9 % z nich, což není daleko od průměru V4 (11 %). Z dalších otázek zjišťujících celkový zájem české mládeže o politiku je jasné, že skepse vůči zastoupení vlastních zájmů má za následek širší rezignaci na věci veřejné a nezájem o politiku jako takovou. Mladí lidé v České republice vnímají národní politiku jako něco, co je jim a jejich životům vzdálené, jak se ukázalo i v kvalitativních rozhovorech.

„Běžný občan bez konexí nemá obecně šanci se prosadit. A já o to nemám zájem, protože mám pocit, že politika mě přímo neovlivňuje. Zatím jsem student a nemám žádné starosti, takže mě daně ještě moc nezajímají.“

(HR, 19–24 let, CZ)

Čím méně mají čeští mladí lidé pocit, že na jejich zájmech v politice nezáleží, tím méně se zajímají o politiku celkově, méně o ní mluví s přáteli a méně chodí volit. I tato témata se objevila v kvalitativních rozhovorech.

„S kamarády mluvíme o politice jenom hodně málo. A když už, tak jenom stručně a dost sprostě.“

(SD, 15–19 let, CZ)

„V mojí generaci se o politice moc nebavíme. Prostě jsme to vzdali, protože všechny informace ve zprávách jsou tak strašně negativní.“

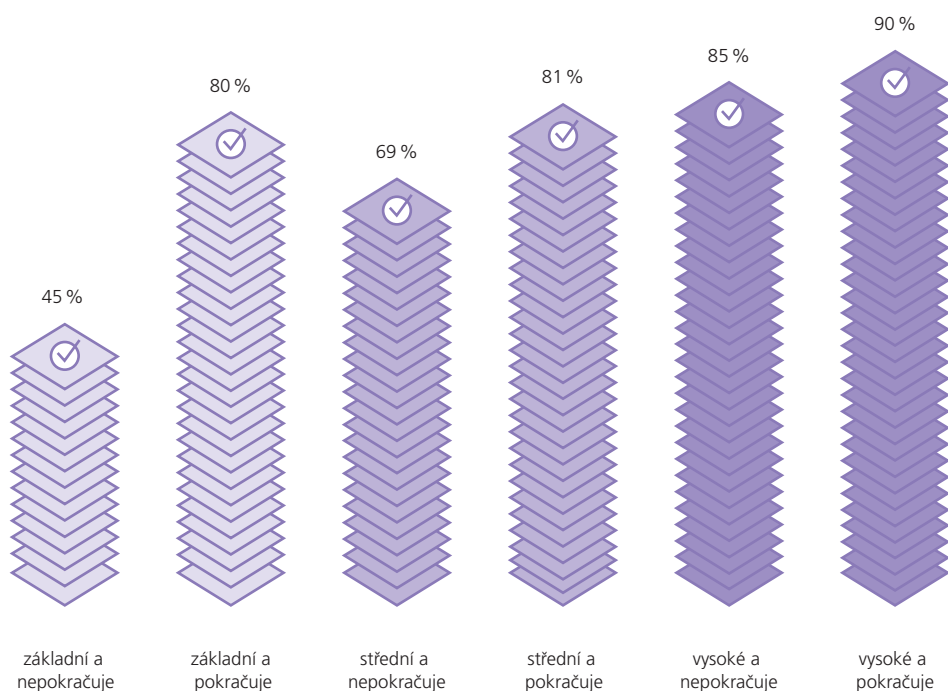
(SD, 25–29 let, CZ)

Mladí lidé v České republice nemají příliš zájem o politiku, nechtějí dosahovat politických funkcí a debatám o tématu se převážně vyhýbají. Také jen málo z nich věří, že by v české národní politice byly dostatečně zastoupeny jejich zájmy.

Při vědomí toho, jak skeptičtí jsou mladí lidé v České republice vůči politickým otázkám a své roli v politice, je jejich zájem volit v celostátních volbách poměrně vysoký – téměř čtyři pětiny (79 %) uvedly, že by šly v parlamentních volbách k urnám, pokud by měly hlasovací právo. Analýza společnosti PAQ Research ale po parlamentních volbách z října 2021 ukázala, že skutečná volební účast voličů ve věku 18–34 let byla jen 63 %, což naznačuje poměrně významný rozdíl mezi záměrem volit a reálnou volební účastí (Prokop 2021). Výzkumníci dále zjistili, že v roce 2021 byla volební účast mladých Čechů a Češek výrazně vyšší než v roce 2017, kdy jich v parlamentních volbách hlasovalo jen 52 %. Z výzkumu také vyplynulo, že volební účast české mládeže v roce 2021 se výrazně lišila podle dosaženého vzdělání: zatímco lidí bez maturity šlo volit pouze 48 %, ve skupině s alespoň maturitním vzděláním to bylo 70 %, což ukazuje výraznou spojitost mezi dosaženým vzděláním a politickou účastí mladých lidí v České republice.

Existuje výrazná spojitost mezi dosaženým vzděláním a politickou účastí mladých lidí v České republice. Ochota hlasovat ve volbách se s úrovní vzdělání zvyšuje.

OBRÁZEK 12: DEKLAROVANÝ ZÁMĚR VOLIT V NADCHÁZEJÍCÍCH PARLAMENTNÍCH VOLBÁCH PODLE ÚROVNĚ VZDĚLÁNÍ ČESKÉ MLÁDEŽE

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Na otázku, zda by byli ochotni se ujmout politické funkce, téměř dvě třetiny (64 %) mladých Čechů a Češek odpověděly „rozhodně ne“ nebo „pravděpodobně ne“ a pouze 9 % by se tohoto úkolu zhostilo s radostí. Míra neochoty vstoupit do politiky se přitom liší podle pohlaví: rozhodně proti přijetí politické funkce by bylo 38 % žen, ale pouze 26 % mužů, což je pravděpodobně výrazně ovlivněno tím, že české politice na nejvyšší úrovni muži do značné míry dominují. V posledních parlamentních volbách ženy na kandidátních listinách zaujaly 32 % míst a zvoleno do parlamentu jich nakonec bylo jen 25 % (Fórum 50 % 2021). Tato genderová nerovnost se u české mládeže projevuje i na úrovni ambicí: z českých mužů pro politickou stranu už pracovalo 7 % a dalších 32 % by to chtělo zkusit, ale ještě se k tomu nedostali; ze žen mají tuto zkušenost pouze 3 % a jen 20 % by o ni mělo v budoucnu zájem.

VLIV RODINY NA POLITICKÉ NÁZORY ČESKÉ MLÁDEŽE

Jak jsme zmínili výše, vzdělávací dráhu mladých Čechů a Češek výrazně ovlivňuje dosažené vzdělání rodičů. S ohledem na význam jejich vzdělání jsme se tak rozhodli zaměřit i na to, zda podobné trendy najdeme také v případě mezigeneračního přenosu politických názorů a přesvědčení. Dotazník proto obsahoval otázku, do jaké míry se politické názory respondentů shodují s názory jejich rodičů.⁷ Odpovědi mladých lidí v České republice byly rozloženy poměrně rovnoměrně: 31 % uvedlo, že se s rodiči na politice neshodují vůbec či se shodují jen trochu, zatímco dalších 31 % se s rodiči spíše nebo velmi shodne. Toto rozložení odpovídá i trendům u mládeže v zemích V4 jako celku.

Když ale shodu s rodiči uvedeme do kontextu jiných „politických“ činností, najdeme jisté rozdíly. Kupříkladu mladí Češi a Češky, kteří o politice častěji debatují s rodinou a přáteli, se také s rodiči v názorech na toto téma častěji shodují: mezi mladými lidmi v České republice, kteří se politických debat účastní často, se s rodiči v názorech shoduje „docela“ hodně 37 %, naproti tomu ve skupině, která o politice mluví málokdy, jde jen o 18 %. Úroveň politických neshod v rodinách ovlivňuje i pravicová/levicová orientace české mládeže. Jak zmiňujeme níže, mladí Češi a Češky jsou sice celkově více pravicově zaměřeni než jejich vrstevníci ze zemí V4, ale i v České republice můžeme pozorovat, že přichylnost k pravicové politice stoupá s věkem, jak se často zmiňuje v literatuře (Peterson et al. 2020). Z toho vyplývá, že pravicověji zaměřeni mladí lidé se s rodiči shodují často, protože starší generace stojí spíše na pravé straně politického spektra. Pravicově orientovaní mladí Češi a Češky se tak se svými rodiči v tématu politiky neshodují vůbec nebo se shodují jen velice málo (26 %), zatímco u levicové mládeže jde o 37 %. Se svými rodiči potom spíše nebo velmi souhlasí zhruba 35 % levicově zaměřených mladých lidí, na pravici 43 %.

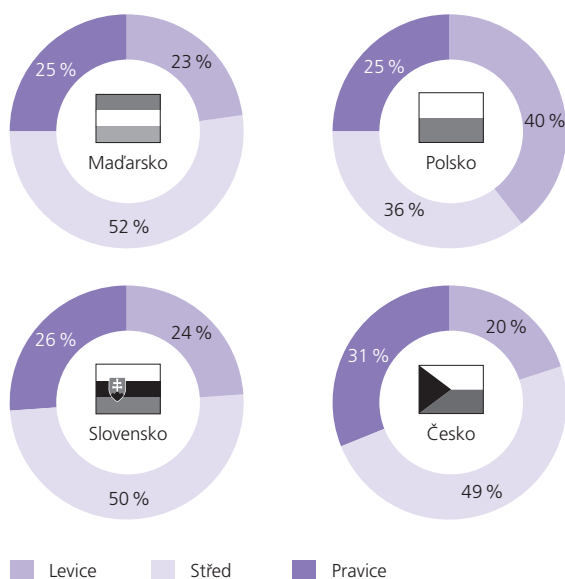
PRAVOLEVÉ ROZDĚLENÍ A POSTOJ KE KONKRÉTNÍM POLITICKÝM TÉMATŮM

Ve srovnání se zbytkem V4 jsou mladí lidé v České republice orientovaní pravicověji: k levicové politice se zde přiklání (na zaokrouhlené desetibodové škále) jen asi pětina mladých lidí (průměr V4 je 27 % – to je dáno především tím, že v Polsku stojí na levici 40 % mládeže), 31 % mladých Čechů a Češek se naopak hlásí k politice pravicové, což je o něco více než průměr V4 (27 %).

Ve srovnání se zbytkem V4 jsou mladí lidé v České republice orientovaní pravicověji.

Je ale nutno podotknout, že faktory určující pravolevou sebeidentifikaci nejsou ani v geograficky a kulturně podobných zemích V4 zcela konzistentní. Císař a Navrátil například rozlišují mezi Českem a Slovenskem na straně jedné a Polskem a Maďarskem na straně druhé a uvádějí, že „v prvních dvou zemích je politické spektrum rozdělené především na socioekonomických otázkách, zatímco ve druhé skupině politický konflikt určují především jiné typy

OBRÁZEK 13: PRAVOLEVÁ ORIENTACE V ZEMÍCH V4

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

otázek“ (Císař – Navrátil 2015). Mladí Poláci vidí silný vztah mezi katolickou církví a vládoucí pravicovou stranou PiS, zatímco v České republice má z pravicových stran tuto konotaci pouze KDU-ČSL, nikoliv pravicová politika jako taková (Tilles 2021).

Sebeidentifikace české mládeže na ose pravice-levice také hraje významnou a předvídatelnou roli, když dojde na názory na vybrané politické otázky. Levicově zaměřeni mladí lidé v České republice častěji podporují vyrovnání příjmů chudých a bohatých a myslí si, že česká vláda by měla zajistit, že bude o všechny postaráno. Základní nepodmíněný příjem také podporují spíše levicově orientovaní mladí Češi a Češky a částečně i ti ze středu politického spektra.

DŮVĚRA V POLITICKÉ INSTITUCE

Význam názoru české mládeže na to, do jaké míry jsou její zájmy zastoupeny v politice, podporuje i průřezová analýza důvěry v různé typy národních a mezinárodních institucí. Mezi českými veřejnými institucemi v tomto směru panují markantní rozdíly. Téměř čtyři pětiny (79 %) mladých lidí

v České republice, kteří mají pocit, že jejich zájmy jsou v politice zastoupeny špatně nebo nejsou zastoupeny vůbec, nemají důvěru k české vládě.⁸ Ve skupině mladých, kteří mají za to, že jejich zájmy jsou nejméně spíše dobře zastoupeny, však české vládě nevěří jen 46 % osob. Podobné rozdíly najdeme i u dalších národních institucí včetně politických stran, parlamentu, médií a církevních organizací, jež se svou povahou zbytku skupiny vymykají.

Soudy, policie a armáda naopak patří mezi instituce, vůči nimž mladí lidé v České republice celkově chovají vysokou míru důvěry a výrazné rozdíly se zde spíše neprojevují. Podobně stejnorodá je i míra důvěry v EU a NATO, což je

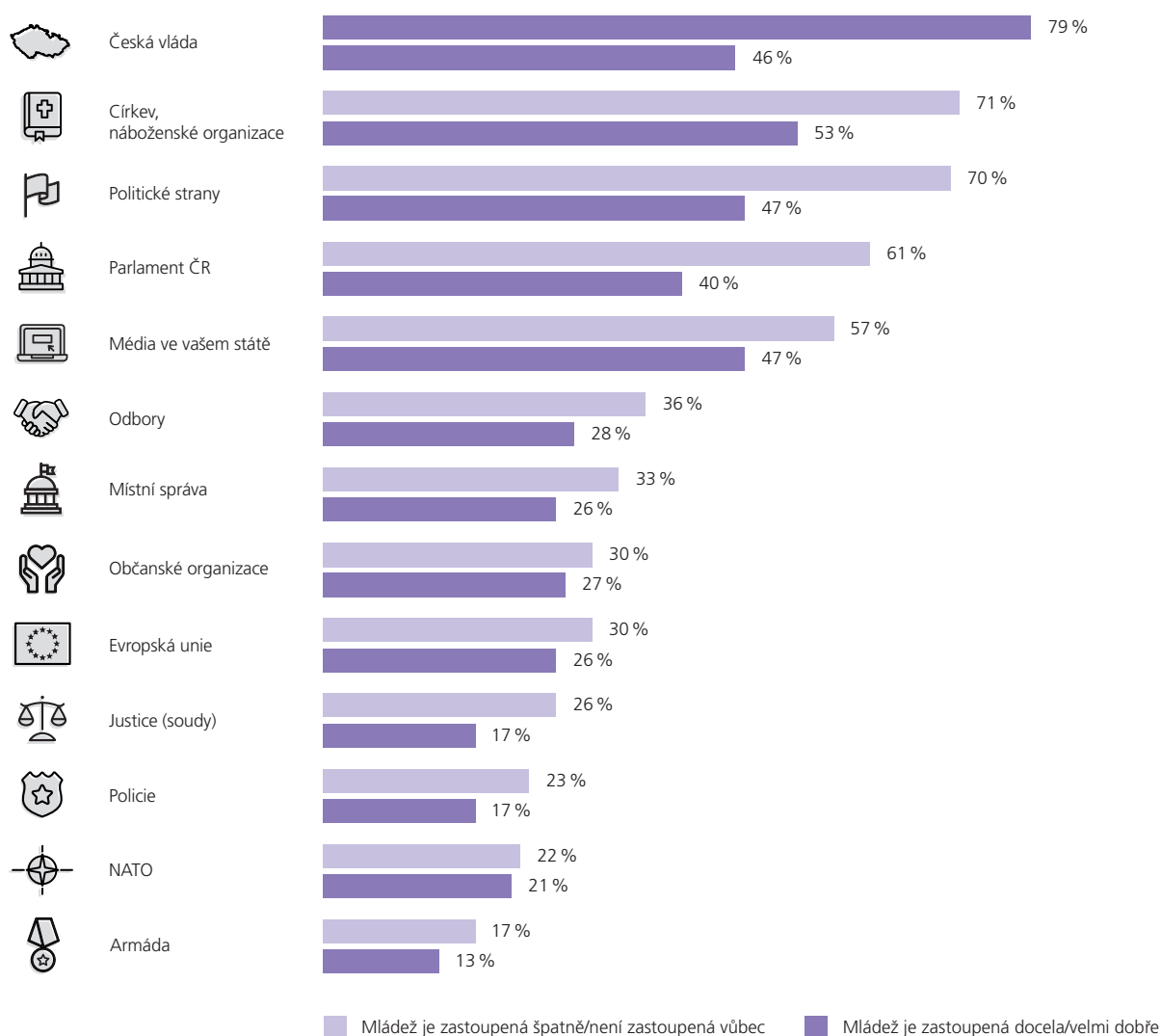
způsobeno faktem, že jejich mezinárodní fungování nemá tak přímý vliv na otázku zájmů mladých lidí v české národní politice.

Mladí Češi a Češky, kteří mají pocit, že jejich zájmy jsou v politice zastoupeny, mají výrazně větší důvěru vůči národním institucím a orgánům.

Analýza důvěry v tyto instituce podle věku české mládeže pak ukazuje jasný trend: s rostoucím věkem se snižuje důvěra v domácí i mezinárodní instituce. České vládě tak nevěří téměř dvě třetiny (64 %) mladých Čechů a Češek ve věku 25–29 let, ale ve věkové skupině 15–18 let jde o 40 %.

OBRÁZEK 14: (NE)DŮVĚRA ČESKÉ MLÁDEŽE V INSTITUCE

Podíl odpovědí „vůbec“ a „trochu“ podle názoru, jak jsou zájmy mladých lidí zastoupeny v národní politice

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Stejně tak v nejstarší věkové skupině najdeme 40 % mladých lidí, kteří nedůvěřují EU, zatímco v té nejmladší je to pouhých 17 %. Z toho vyplývá, že česká mládež nemá svou nedůvěru vůči domácím a mezinárodním politickým institucím danou, nýbrž ji získává postupně v průběhu dospívání a nabírání životních a profesních zkušeností (prostřední věková skupina téměř ve všech kategoriích leží mezi dvěma výše zmíněnými).

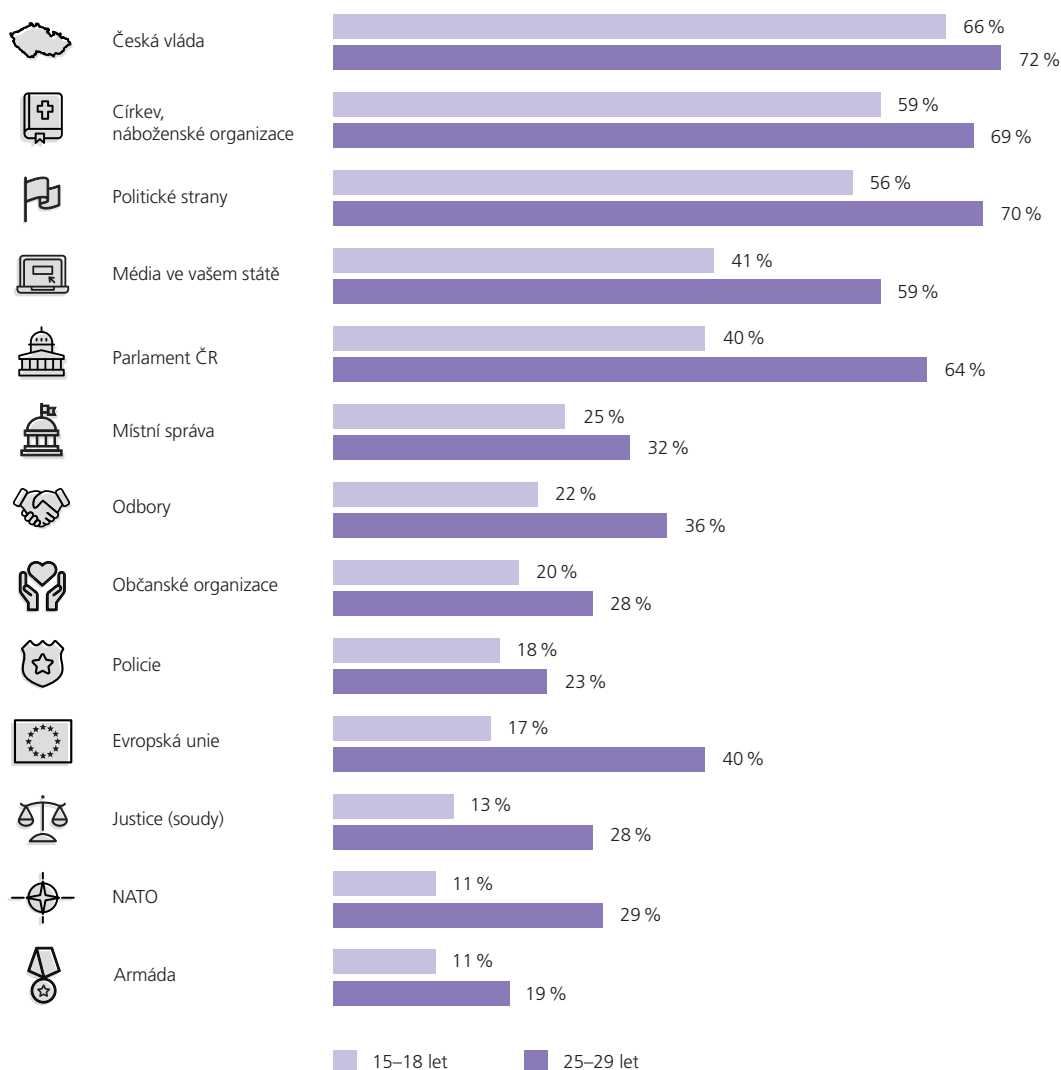
S věkem se u české mládeže zvyšuje nedůvěra vůči všem institucím, především parlamentu, domácím médiím a Evropské unii.

NACIONALISTICKÉ POSTOJE ČESKÉ MLÁDEŽE

V roce 2020 provedla americká organizace NDI srovnávací studii politických názorů mladých lidí (ve věku 16–29 let) napříč zeměmi V4 (NDI 2020).⁹ Respondenti odpovídali na sérii otázek o tom, do jaké míry se identifikují se svým národem, Evropou, místní komunitou, náboženstvím a politickou stranou, kterou by volili. Podle závěrů průzkumu se napříč visegrádskými zeměmi se svým národem identifikují přibližně tři čtvrtiny mladých lidí, což ovšem nijak nevylučuje jejich identifikaci s dalšími koncepty.

OBRÁZEK 15: (NE)DŮVĚRA ČESKÉ MLÁDEŽE V INSTITUTE II.

Podíl odpovědí „vůbec“ a „trochu“ podle nejmladší vs. nejstarší skupiny české mládeže

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

Asi dvě třetiny mladých lidí v zemích V4 se dle zjištění NDI ztotožňují s Evropou.¹⁰ Tomu odpovídají i výsledky předkládaného průzkumu, z nichž vyplývá, že přibližně 57 % mladých lidí v zemích V4 se do značné míry nebo plně považuje za Evropany a 63 % se identifikuje se svou národní identitou.

Další výmluvné zjištění studie NDI, které odpovídá výše zmíněné nízké míře religiozity u české mládeže, zní, že se svým náboženstvím se identifikuje pouze 12 % mladých lidí v České republice. Identifikace s volenou politickou stranou u nich byla také velice nízká, a to především ve srovnání se zbytkem V4, což ukazuje, že mladí Češi a Češky jsou mimořádně odtrženi od náboženství a systému politických stran v zemi.

Mladí Češi a Češky jsou mimořádně odtrženi od náboženství a systému politických stran v zemi.

Na otázku, zda „jsou hrdí na to, že jsou občany České republiky“, odpovědělo v aktuální studii kladně pouze asi 51 % mladých Čechů a Češek, což je však stále mírně nad průměrem V4 (45 %). Vezmeme-li v potaz, že míra sebeidentifikace s českým národem dosahovala vyšších hodnot, lze vyvodit, že národní hrdost a národní sebeidentifikace se zcela nepřekrývají. Úroveň národní hrdosti u české mládeže je rovněž ovlivněna celkovou spokojeností dotazovaných se životem. Ve skupině mladých lidí, kteří se svým životem spokojení nejsou, necítilo hrdost na Českou republiku 33 % osob, zatímco u mladých Čechů a Češek, kteří se svými životy spokojení jsou, už šlo jen o 14 %.

Mladí Češi a Češky se dokážou vztahovat k vícero překrývajícím se identitám současně (např. české, evropské a místní), které se pro ně navzájem nevylučují.

TABULKA 4: DO JAKÉ MÍRY SE IDENTIFIKUJETE ČI NEIDENTIFIKUJETE S NÁSLEDUJÍCÍMI SUBJEKTY?
Podíl osob identifikujících se s každou kategorií

		Vybrané instituce				
		Můj národ	Evropa	Moje místní společenství	Mé náboženství	Politická strana, pro kterou bych hlasoval(a)
země V4	Maďarsko	75	73	72	32	37
	Česko	74	61	55	12	18
	Slovensko	73	73	66	64	48
	Polsko	70	60	51	55	47

Zdroj: NDI Youth Attitudes on Politics and Democracy in Central Europe 2020.

Do dotazníku jsme zahrnuli tři další nástroje hodnotící nacionalistické tendence a postoje respondentů: přijímání více migrantů; že v České republice by měli bydlet jen skuteční Češi; že cizinci zde žijící by měli přijmout české zvyky a hodnoty. Více nacionalistické postoje zaujímali mladí Češi a Češky se stoupajícím věkem – například v nejmladší skupině (ve věku 15–18 let) je proti přijímání více migrantů 57 % osob, zatímco v nejstarší skupině (ve věku 25–29) jsou to už dvě třetiny (67 %). Podobný vzorec se objevil také u zbylých výroků. Tak jako v případě důvěry v národní a mezinárodní instituce podporují i tato zjištění hypotézu, že radikálnější nacionalistické postoje nejsou české mládeži dané, ale bývají spíše osvojované v průběhu dospívání a života.

SROVNÁNÍ SITUACE V ČESKÉ REPUBLICE A V EVROPSKÉ UNII

Mladí lidé v České republice jsou jednoznačně pro setrvání v Evropské unii – po vystoupení z ní jich touží jen 16 %. Podobně nízký podíl tohoto názoru najdeme i ve zbytku zemí V4, ale mladí Češi a Češky jsou také výrazně více proevropští než česká populace obecně: celková podpora českého členství v EU se podle průzkumů veřejného mínění STEM v posledních letech pohybuje kolem 50 %.¹¹ Nejvýrazněji členství v EU opět podporuje nejmladší skupina české mládeže – s vystoupením z EU by souhlasilo jen 7 %, zatímco v nejstarší skupině ve věku 25–29 let je tento podíl 23 %, což opět ukazuje, že se stoupajícím věkem se mladí Češi a Češky stávají vůči EU skeptičtějšími a uzavřenějšími a více se blíží nejednoznačnému názoru české společnosti jako celku.

V České republice více podporují setrvání v EU levicově orientovaní mladí lidé (80 % z nich by bylo proti vystoupení) než ti pravicoví (72 %). Proti členství v Unii je však celkem 62 % mladých lidí, kteří podporují antisystémovou stranu SPD. Názor na členství v EU se váže také na dosažené vzdělání i současnou vzdělávací situaci (tedy zda dotyčný v současnosti studuje nebo ne). Pro odchod z EU by tak byly přibližně dvě pětiny (41 %) české mládeže se střední školou bez maturity, jež dále nepokračuje ve studiu, zatímco mezi mladými lidmi, kteří ukončili studium maturitou, je to jen 18 %.

Odpor vůči Evropské unii je ve skupině mladých Čechů a Češek extrémně málo zastoupený, a to především ve srovnání s celkově rozkolísaným postojem české veřejnosti.

Názory na Evropskou unii a české členství v ní se také pojí s názorem české mládeže na demokracii jako takovou. Mladí Češi a Češky, kteří demokracii považují za dobrý systém vlády, naše členství v EU podporují výrazně častěji než ti, kdo vůči demokratickému modelu chovají pochybnosti. Podobné rozdíly najdeme v odpovědích na výrok testující sklon k autoritářství: „Silný vůdce je důležitý pro Českou republiku, i když nebude vždy jednat v souladu se zavedenými pravidly.“ Mezi mladými lidmi, kteří s tímto výrokem zcela souhlasí, je podpora vystoupení z EU 29 %, zatímco ve skupině, jež nesouhlasí vůbec, jde jen o 7 %.

Z toho, jak mladí Češi a Češky hodnotí situaci v zemi a v EU v různých oblastech, je jasné, že atraktivita Unie pro ně nestojí primárně na dojmu lepší ochrany demokracie, právního státu nebo lidských práv. Výhodu EU spatřují především v zajištění dobrých ekonomických podmínek, v čemž podle nich Česká republika naopak výrazně selhává. Tento dojem unijní ekonomické výkonnosti také podporuje skutečnost, že přibližně 62 % mladých Čechů a Češek zastává názor, že členství v EU má na jejich zemi pozitivní vliv. Bezpečnostní situaci v České republice však hodnotí výrazně lépe než tu v EU jako celku.

Mladí lidé v České republice spatřují výhodu EU především v zajištění dobrých ekonomických podmínek, v čemž podle nich vlastní stát naopak vážně selhává. Bezpečnostní situaci v České republice však hodnotí výrazně lépe než tu v EU jako celku.

CELKOVÉ HODNOCENÍ DEMOKRACIE Z POHLEDU ČESKÉ MLÁDEŽE

Na otázku týkající se hodnocení demokratické formy vládnutí téměř dvě třetiny (65 %) mladých Čechů a Češek odpověděly, že jde o formu dobrou, což je více než průměr V4 (58 %). Opět tu lze pozorovat rozdíly podle věku: ve skupině 15–18 let s tímto výrokem plně souhlasí 31 % lidí, zatímco ve skupině 25–29 let už jde jen o 20 %. Názor na autoritářské formy vládnutí se u české mládeže

výrazně liší podle pohlaví. S výrokem, že diktatura může za nějakých podmínek být lepší formou vlády, nesouhlasí jen polovina mladých českých mužů, zatímco žen jsou proti dvě třetiny (68 %). Muži také výrazně častěji než ženy uvádějí, že „o politice hodně ví“, což souhlasí s výše zmíněnými rozdíly mezi mladými muži a ženami v ochotě zaujímat politické funkce.

Dvě třetiny mladých Čechů a Češek považují demokracii za dobrou formu vládnutí.

TOUHA ČESKÉ MLÁDEŽE PO POLITICKÉM ZASTOUPENÍ

Nízký zájem české mládeže o politiku a její odtrženost od věcí veřejných mohou působit zcela jasně. Většina mladých (62 %) by ale podpořila vytvoření více možností, jak by se mladí lidé mohli projevit v politice. Tento zájem mladí lidé sdílejí (téměř) bez ohledu na to, jaký je jejich názor na existující zastoupení mládeže v politice.

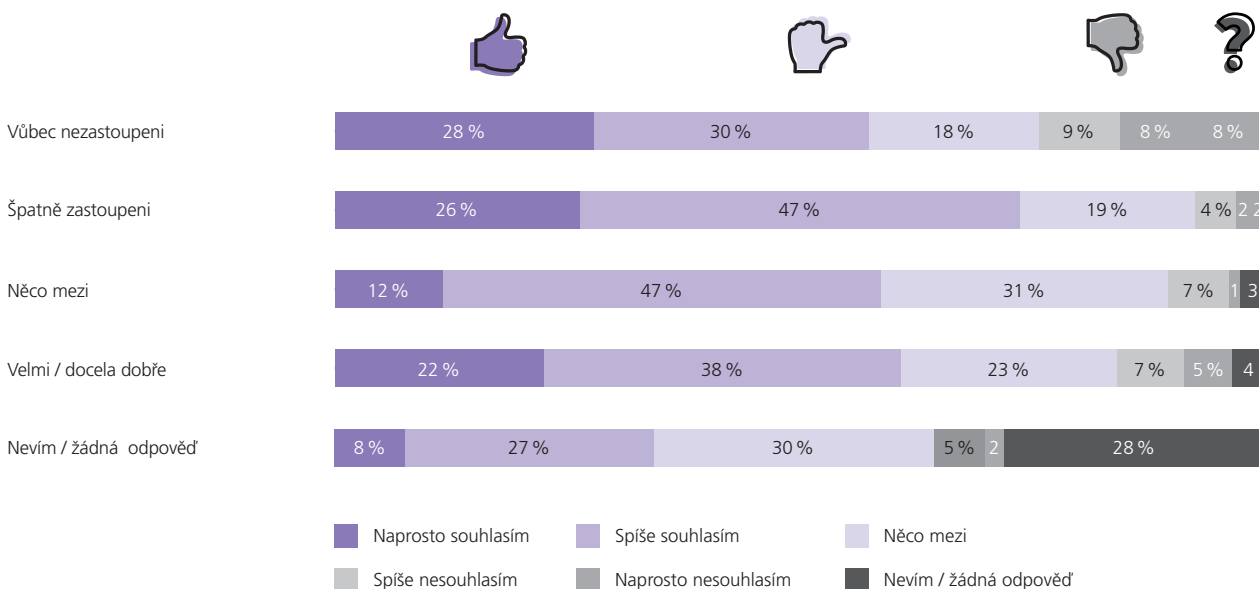
Ačkoliv procento těch, kteří se vyjadřují k současnému stavu politiky a věcí veřejných, je mezi mladými lidmi nízké, je u nich současně výrazně patrná podpora vzniku více příležitostí, jak by se mohli do politiky zapojit.

I když se mladí Češi a Češky mohou zdát pasivní a politicky neteční, existuje nepopíratelný potenciál k jejich opětovnému zapojení do politických a veřejných záležitostí, pokud by v politice nebo na veřejnosti dostali více prostoru zástupci a zájmy mládeže.

Tento potenciál dokazuje také fakt, že v posledních letech vzniklo a získalo na popularitě několik iniciativ zaměřených na mládež. Milion chvilék je občanské hnutí, které vyrostlo na kritice české levicově populistické vlády z let 2017–2021 a současného českého prezidenta. Hnutí, vedené několika výraznými mladými lidry, od roku 2018 organizuje protestní akce, jichž se účastnilo množství mladých lidí v České republice a které vyvrcholily v létě 2019 demonstrací na Letné s přibližně 300 000 účastníky.¹² Jejich činnost se považuje za jeden z faktorů, jež způsobily zvýšenou volební účast mládeže v nedávných parlamentních volbách. Jiné iniciativy jsou poněkud nenápadnější – například v 2018 se znovu objevila kampaň Youth-SpeakUp!, která se snaží mladé lidi motivovat k zájmu o politiku a k aktivní účasti v ní. Poskytuje příklady dobré praxe, pokyny a vzdělávací přehledy pro potenciální voliče i začínající mladé politiky (viz Youth, Speak Up! 2021).

Podpora pro existující iniciativy mládeže a vznik nových by mohla být vhodným prvním krokem, který mladé lidi více namotivuje k účasti v politice a občanských záležitostech.

OBRÁZEK 16: PODPORA VZNIKU NOVÝCH PŘÍLEŽITOSTÍ PRO PROJEVENÍ NÁZORU MLÁDEŽE V POLITICE PODLE NÁZORU NA JEJÍ ZASTOUPENÍ V POLITICE

Zdroj: Studie FES Mládež V4 a Pobaltí 2021. V publikaci se mohou nacházet mírně odlišné výsledky dané zacházením s desetinnou čárkou.

HLAVNÍ ZJIŠTĚNÍ

- Mladí lidé v České republice nemají příliš zájem o politiku, nechtějí usilovat o politické funkce a debatám o tématu se převážně vyhýbají. Jen málo z nich také věří, že by v české národní politice byly dostatečně zastoupeny jejich zájmy.
- Existuje výrazná spojitost mezi dosaženým vzděláním a politickou účastí české mládeže. Ochota hlasovat se zvyšuje s úrovní vzdělání.
- Ve srovnání se zbytkem V4 jsou mladí lidé v České republice orientovaní pravicověji.
- Mladí Češi a Češky, kteří mají pocit, že jejich zájmy jsou v politice zastoupeny, mají výrazně větší důvěru k řadě národních institucí a orgánů.
- S věkem se u české mládeže zvyšuje nedůvěra vůči všem institucím, především parlamentu, domácím médiím a Evropské unii.
- Mladí Češi a Češky jsou také mimořádně odtržení od náboženství a systému politických stran v zemi.
- Mladí lidé v České republice se dokážou zároveň vztahovat k více překrývajícím se identitám (např. české, evropské a místní) a ty se pro ně navzájem nevylučují.
- Odpor vůči EU je ve skupině mladých Čechů a Češek extrémně málo zastoupený, a to především ve srovnání s celkově rozkolísaným postojem české veřejnosti.
- Mladí lidé v České republice spatřují výhodu EU především v zajištění dobrých ekonomických podmínek, v čemž podle nich vlastní stát naopak vážně selhává. Bezpečnostní situaci v České republice však hodnotí výrazně lépe než tu v EU jako celku.
- Dvě třetiny mladých Čechů a Češek považují demokracii za dobrou formu vládnutí.
- Ačkoliv procento těch, kteří se vyjadřují k současnému stavu politiky a věcí veřejných, je mezi mladými lidmi nízké, je u nich současně výrazně patrná podpora vzniku více příležitostí, jak by se mohli do politiky zapojit.

10

ZÁVĚR

Nejméně dvě třetiny mladých Čechů a Češek jsou spokojeny se svým životem obecně, svým životem rodinným, svým okruhem přátel a svým vzděláním.

Naše zpráva však opakovaně ukázala, že celkové životní podmínky, rozmanitost příležitostí a některé názory české mládeže výrazně závisí na sociálním kapitálu jejich původní rodiny. Silný vliv pak má především dosažené vzdělání rodičů. Řadu prvků v životech mladých lidí v České republice také určuje finanční zabezpečení jejich domácnosti – v čím bohatší domácnosti člověk žije, tím lépe je například schopen se vyrovnat s on-line vzděláváním. Stejně tak se s materiálním zajištěním zvyšuje i osobní spokojenost se životem a vlastní životní situací.

Tyto výhody a některé typické vzorce dědí česká mládež po předchozích generacích. Pro českou společnost jako celek, mladou populaci nevyjímaje, je typická nízká míra identifikace s náboženstvím a politickým životem a praxí. Mladí Češi a Češky jsou celkově vůči menšinám poměrně tolerantní, výrazné námitky by však měli vůči drogově závislým sousedům a jejich vztah vůči romské menšině svou nejednoznačností odráží postoj zbytku společnosti.

Mladí lidé v České republice jsou zaměřeni na svou celkovou spokojenost a životní podmínky. Svou nejbližší budoucnost vnímají optimisticky, což se také zrcadlí v jejich relativně nízkém zájmu o emigraci ze země. Tyto pozitivní osobní vyhlídky ale výrazně kontrastují s jejich skeptickým přístupem k budoucnosti české společnosti jako celku.

Když se mladí Češi a Češky začnou osamostatňovat, zakládat rodiny a více se potýkat s každodenními starostmi, přejímají názory starších generací. S věkem tak bývá česká mládež ve většině názorů a postojů skeptičtější a kritičtější, a to včetně důvěry ke státním institucím a mezinárodním organizacím. Z toho vyplývá, že nedůvěra a cynismus nejsou v nejstarší skupině české mládeže pevně dané, ale spíše osvojené s věkem a zkušenostmi.

Cíle mladých lidí obvykle odrážejí jejich přechodovou pozici v životním cyklu. Nejdůležitější pro ně je osobní nezávislost, přijetí odpovědnosti a úspěšný začátek kariéry. Jejich druhotné cíle se pak týkají zdravého života a rodinných hodnot. Nejméně důležité jsou pro ně cíle v oblasti občanského a politického zapojení.

Mladí lidé v České republice si plně uvědomují zásadní problémy, které by mohly negativně ovlivnit jejich budoucnost a životní podmínky. Obavy týkající se migrantů ustoupily do pozadí před akutnějšími otázkami, a to i vlivem oslabené přítomnosti v médiích a veřejné debatě. Nejnaléhavější obavy z testovaného souboru se týkají klimatické změny, globální pandemie a sociální nespravedlnosti. Výrazná většina mládeže si nemyslí, že by zájmy a názory mladé generace byly v české politice dobře zastoupeny. Tento názor výrazně přispívá k celkovému odtržení a rezignaci na věci veřejné, a dokonce i k tomu, že jen velmi málo mladých Čechů a Češek častěji navazuje se svým okolím hovory o politice. Deklarovaný záměr volit v parlamentních volbách byl však u české mládeže vcelku vysoký (79 %), což ukazuje, že skepse vůči zastoupení mladých lidí v politice nutně neoslabuje jejich zájem účastnit se voleb. Existuje také zjevná vazba mezi dosaženým vzděláním mladých lidí a jejich ochotou volit – čím vyšší vzdělání, tím vyšší zájem o volby.

Česká mládež je ale mimořádně odtržená od systému politických stran v zemi. Mladí lidé v České republice vyjadřují nejnížší míru identifikace s politickou stranou, pro kterou by hlasovali, ze všech zemí V4. Znaky politické radikalizace u nich lze pozorovat jen omezeně – mladí Češi a Češky výraznou většinou přijímají většinu demokratických principů a struktur. Vyšší měrou než celková česká populace podporují i členství země v EU a cení si přínosů, které z něho plynou – spokojenost v tomto ohledu vyjadřují častěji vzdělanější mladí lidé.

Nízká míra zájmu české mládeže o současnou politiku a občanské záležitosti výrazně kontrastuje s jejím jasným zájmem o to, aby vzniklo více příležitostí pro mladé lidi se do politiky zapojit. Vznikající občanské a politické iniciativy posledních let, v nichž mladí lidé hráli výraznou roli, i jejich zvýšená účast u posledních parlamentních voleb pak ukazují, že hlas mladé české generace v politice nabírá na síle.

11

POZNÁMKY

- 1 S ohledem na omezení způsobená metodologickým zkreslením on-line dotazníků a logistickými a dalšími potížemi spojenými s pandemickou situací se dá očekávat, že jak kvalitativní, tak kvantitativní sběr dat je méně reprezentativní – a to do neznámé míry – pro chudší a sociálně zranitelnější segmenty mladé populace.
- 2 STEM, vlastní výzkum a datové řady, nezveřejněno.
- 3 McLoyd 1989; Conger et al. 2002.
- 4 To samozřejmě platí v současnosti, kdy dotyční nestudují. Teoreticky by se ale mohli pro studium rozhodnout v budoucnu, což z hlediska současné jednorázové studie není možné zjistit.
- 5 Průměrný věk při vstupu do prvního manželství dosáhl v roce 2020 v České republice 32,6 roku u mužů a 30,4 roku u žen (Český statistický úřad 2020a). Průměrný věk matek při prvním porodu byl v roce 2020 28,5 roku, v roce 1995 činil 23,3 roku (Český statistický úřad 2020b).
- 6 Na soubor životních cílů jsme uplatnili analýzu hlavních komponent a z odpovědí respondentů z České republiky a V4 identifikovali přesvědčivé soubory cílů mladých lidí. Jejich pořadí odráží intenzitu potenciálního indexu na základě jejich jednotlivých složek:
 - **Prosazení vlastní individuality/nezávislosti** obsahuje touhu po nezávislosti, po přijetí odpovědnosti a po úspěšné kariéře a vyjadřuje zásadní úkol, kterému mladí lidé čelí – tedy dospět a získat samostatnost.
 - **Rodinné hodnoty** se skládají z touhy po dětech (dominantní) a po manželství (druhotná).
 - **Zdravý životní styl** obsahuje prvky, jako je sport a zdravá strava, a odráží další individuální cíle podpořené mediální a sociální prezentací těchto norem a témat.
 - **Sbírání statusových symbolů** v sobě propojuje prvky, jež mohou poukazovat na bohatství a úspěch jedince – například atraktivní vzhled, materiální bohatství nebo značkové oblečení.
 - **Absolvování vysoké školy** je samostatnou kategorií, protože částečně hraje roli prvku občanského zapojení a částečně jde o způsob prosazení vlastní nezávislosti.
 - **Občanské a politické zapojení** je kategorie sdružující ty nejméně populární cíle, tedy aktivitu v politice a účast na občanských iniciativách.
- 7 Dotazník se nezaměřoval na situaci rodin, kde se názory rodičů liší, což mohlo u (pravděpodobně) menší části respondentů způsobit jisté zmatení.
- 8 Tyto pocity se týkaly převážně levicově populistické vlády, která prohrála poslední volby do poslanecké sněmovny v říjnu 2021, a nevztahují se tak na nový středopravicový kabinet, který nastoupil v prosinci 2021.
- 9 Analýzu dat pro Česko provedl STEM.
- 10 Je však nutno poznamenat, že dotazník NDI se ptal na identifikaci s „Evropou“, což je širší, vágnější a přijímanější koncept než „EU“ samotná. Dá se předpokládat, že úroveň sebeidentifikace s EU by u visegrádské mládeže byla o něco nižší. Další průzkumy STEM ukázaly, že dospělí občané České republiky se častěji ztotožňují s „Evropou“ (v roce 2019 šlo o 75 % veřejnosti) než s „Evropskou unií“ (56 %) (STEM 2019).
- 11 Spokojenost české veřejnosti s členstvím v EU 2005–2021 (STEM 2021).
- 12 V médiích o demonstraci informovala např. britská BBC C. Dostupné z: <https://www.bbc.com/news/world-europe-50446661>.

12

BIBLIOGRAFIA

Andresová, Nela, et al. 2021. *Etické hodnoty a dilemata mladých lidí*. Dostupné z: <https://crdm.cz/clanky/aktuality/eticke-hodnoty-a-dilemata-mladych-lidi/>.

Black, Sandra, et al. 2005. „Why the Apple Doesn't Fall Far: Understanding the Inter-generational Transmission of Human Capital.“ *The American Economic Review* 95 (1): 437–449.

Bourdieu, Pierre – Passeron, Jean-Claude. 1977. *Reproduction in Education, Society and Culture*. London et al.: Sage Publications.

Britannica. 2021. *Fertility rate*. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/fertility-rate>.

Císař, Ondřej – Navrátil, Jiří. 2015. „At the Ballot Boxes or in the Streets and Factories: Economic Contention in the Visegrad Group.“ In *Austerity and Protest: Popular Contention in Times of Economic Crisis*, edited by Marco Giugni – Maria T. Grasso. Burlington, VT: Ashgate: 35–53.

Český statistický úřad. 2017. *Podíl mladých lidí v populaci ve všech krajích klesá*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/podil-mladych-lidi-v-populaci-ve-vsech-krajich-klesa>.

Český statistický úřad. 2020a. *First marriage indicators, 1961–2020*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142756312/13007021g08.xlsx/73d58f8f-82ba-4b-89-a553-ce059a8e335f?version=1.1>.

Český statistický úřad. 2020b. *Total fertility rate and mean age of mothers, 1920–2020*. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/142756312/13007021g05.xlsx/81a99d60-dc2f-43a3-8e96-b40120e92713?version=1.1>.

Český statistický úřad. 2021a. *Velikostní skupiny obcí – počet obyvatel v obcích*. Dostupné z: <https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&f=TABULKA&z=T&skupId=746&katalog=30829&pvo=R-SO08b&&str=v397&kodjaz=203>.

Český statistický úřad. 2021b. *Základní charakteristiky ekonomického postavení obyvatelstva ve věku 15 a více let*. Dostupné z: https://vdb.czso.cz/vdbvo2/faces/cs/index.jsf?page=vystup-objekt&pvo=ZAM01-B&skupId=426&katalog=30853&pvo=ZAM01-B&str=v467&u=v413__VUZEMI__97__19#fx=1.

Conger, Rand D., et al. 2002. „Economic pressure in African American families: A replication and extension of the family stress model.“ *Developmental Psychology* 38 (2): 179–93.

Eurostat. 2021. *When do young people leave the nest?* Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20210812-1>.

Fórum 50 %. 2021. *Vývoj zastoupení žen mezi nominovanými a zvolenými do Poslanecké sněmovny PČR*. Dostupné z: <https://padesatprocent.cz/cz/statistiky-analyzy-vyzkumy/zastoupeni-zen-a-muzu-v-politice/poslanecka-snemovna>.

Gregor, Kamil. 2015. *Kolik bude v Česku muslimů za 15 let? Pořád skoro žádní.* Dostupné z: <https://www.datovazurnalistika.cz/kolik-bude-v-cesku-muslimu-za-15-let-porad-skoro-zadni/>.

Hamplová, Dana. 2010. „Are Czechs the least religious of all?” *The Guardian*, 24. června 2010. Dostupné z: <https://www.theguardian.com/commentisfree/belief/2010/jun/24/czech-republic-religious-atheism>.

Jeden svět na školách. 2020. *Výzkum postojů středoškoláků v ČR 2020.* Dostupné z: <https://www.jsns.cz/o-jsns/aktuality/774925-jaky-pohled-na-svet-maji-dnesni-studenti-vyzkum-postoju-stredoskolaku-v-cr-2020>.

Krajhanzl, Jan, et al. 2021. *České klima 2021.* Dostupné z: <https://greendock.cz/en/klima-v-ceske-mysli/ceskeklima2021/>.

Kudrnáč, Aleš. 2016. „Gender differences among Czech youth in prejudice towards minorities.” *Journal of Youth Studies* 20 (5): 583–604. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13676261.2016.1254166>.

McLoyd, Vonnie C. 1989. „Socialization and development in a changing economy: The effects of paternal job and income loss on children.” *American Psychologist* 44 (2): 293–302.

Mijs, Jonathan J. B. 2016. „The Unfulfillable Promise of Meritocracy: Three Lessons and Their Implications for Justice in Education.” *Social Justice Research* 29 (1): 14–34.

Mohr, Tara S. 2014. *Why Women Don't Apply for Jobs Unless They're 100% Qualified.* Dostupné z: <https://hbr.org/2014/08/why-women-dont-apply-for-jobs-unless-theyre-100-qualified>.

Národní centrum pro rodinu. 2020. *Zpráva o rodině 2020.* Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/225508/Zpr%C3%A1va+o+rodin%C4%9B+2020.pdf/c3bdc63d-9c95-497d-bded-6a15e9890abd>.

NDI. 2020. *Youth Attitudes on Politics and Democracy in Central Europe.* Dostupné z: <https://www.ndi.org/publications/youth-attitudes-politics-and-democracy-central-europe>.

Pew Research. 2018. *How do European countries differ in religious commitment?* Dostupné z: <https://www.pewresearch.org/fact-tank/2018/12/05/how-do-european-countries-differ-in-religious-commitment/>.

Peterson et al. 2020. „Do People Really Become More Conservative as They Age?” *The Journal of Politics* 82 (2): 600–614.

Prokop, Daniel, et al. 2020. *Mají děti v Česku stejné šance ve vzdělávání? Hlavní zjištění studie Nerovnosti ve vzdělávání jako zdroj neefektivity.* Nadace České spořitelny. Dostupné z: <https://www.nadacecs.cz/data/documents/76/ncs-shrnuti-studie-nerovnosti-fin.pdf>.

Prokop, Daniel. 2021. *První povolební analýza: Jak volily skupiny voličů? A jak se přelévaly hlasy během roku?* Dostupné z: https://www.paqresearch.cz/post/analiza_volby_2021.

Prouzová, Zuzana. 2015. *Data a fakta o neziskovém sektoru v ČR*. Dostupné z: https://www.vlada.cz/assets/ppov/rnno/dokumenty/studie_prouzova_data_a_fakta_o_neziskovem_sektoru_1.pdf.

Rašovec, Tomáš – Vavřínová, Tereza. 2014. Skills and Educational Mismatch in the Czech Republic: Comparison of Different Approaches Applied on Piac Data. *Statistika* 94 (3): 58–79.

Statista. 2021. *Youth unemployment rate in EU member states as of June 2021*. Dostupné z: <https://www.statista.com/statistics/266228/youth-unemployment-rate-in-eu-countries/>.

STEM. 2019. *O Evropské unii skoro nic nevíme, peníze z fondů ale dostáváme rádi*. Dostupné z: <https://www.stem.cz/o-evropske-unii-skoro-nic-nevime-penize-z-fondu-a-le-dostavame-radi/>.

STEM. 2021. *Česko má být bezpečné a prosperující. Naše členství v EU pak může být opodstatněno dosahováním právě této vize*. Dostupné z: <https://www.stem.cz/cesko-ma-byt-bezpecne-a-prosperujici-nase-clenstvi-v-eu-pak-muze-byt-opodstatneno-dosahovanim-prave-teto-vize/>.

Tilles, Daniel. 2021. *Left-wing views highest ever recorded among young Poles, above right-wing and centrist for first time*. Dostupné z: <https://notesfrompoland.com/2021/02/08/left-wing-views-highest-ever-recorded-among-young-poles-above-right-wing-and-centrist-for-first-time/>.

Themelis, Spyros. 2008. „Meritocracy through education and social mobility in post-war Britain: A critical examination.“ *British Journal of Sociology of Education* 29 (5): 427–438.

The World Bank. 2021. *Fertility rate, total (births per woman)*. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.DYN.TFRT.IN?locations=CZ>.

UNESCO. 2021. *From Disruption to Recovery*. Dostupné z: <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse#durationschoolclosures>.

Veverková, Martina, et al. 2021. *Výzkum postojů mladých Čechů k lidským právům a právům ohrožených menšin*. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/clanky/vyzkum-postoju-mladych-cechu-k-lidskym-pravum-a-pravum-ohrozenych-mensin-2>.

Youth, Speak Up! 2021. *Mladí lidé a politika v Česku: Analýza a doporučení*. Dostupné z: <https://youthspeakup.cz/wp-content/uploads/2021/09/Mladí-lidé-a-politika-v-Česku-Analýza-a-doporučení-YSU-GS.pdf>.

13

SEZNAM TABULEK A OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

STRANA 20	Tabulka 1: Úroveň vzdělání v zemích V4 a u české mládeže ve srovnání s kombinovaným dosaženým vzděláním rodičů
STRANA 38	Tabulka 2: Budoucnost společnosti vs. osobní budoucnost za 10 let
STRANA 41	Tabulka 3: Společenská přijatelnost vybraných jednání a orientací v zemích V4
STRANA 48	Tabulka 4: Do jaké míry se identifikujete či neidentifikujete s následujícími subjekty?

SEZNAM OBRÁZKŮ

STRANA 14	Obrázek 1: Ekonomická situace domácností mladých Čechů a Češek podle typu domácnosti
STRANA 17	Obrázek 2: Jak spokojen(a) jste celkově s kvalitou vzdělávání ve [vaší zemi]?
STRANA 18	Obrázek 3: Počet týdnů školních uzávěr z důvodu pandemie a preference prezenční/ distanční výuky v zemích V4
STRANA 23	Obrázek 4: Podíl nezaměstnaných mladých lidí podle jejich snahy najít práci a míry nezaměstnanosti v zemích V4
STRANA 24	Obrázek 5: Kolik hodin týdně v průměru pracujete?
STRANA 30	Obrázek 6: Míra spokojenosti české mládeže se svým rodinným životem podle typu domácnosti
STRANA 33	Obrázek 7: Podíl mladých Čechů a Češek, kteří následující položky považují za „spíše důležité“ nebo „velmi důležité“
STRANA 34	Obrázek 8: Vzpomeňte si na rok před krizí s onemocněním covid-19. Když nepočítáte svatby, pohřby a křty, jak asi často jste navštěvoval(a) bohoslužby?
STRANA 36	Obrázek 9: Podíl mladých Čechů a Češek, kteří mají „hodně“ nebo „trochu“ obavy z následujících hrozeb

STRANA 39	Obrázek 10: Podíl mladých lidí v České republice a V4, kteří uvedli, že by měli „špatný“ nebo „velmi špatný“ pocit, kdyby se k nim do okolí přistěhovaly následující osoby
STRANA 40	Obrázek 11: Společenská přijatelnost homosexuality u mládeže v zemích V4 a podle pohlaví v České republice
STRANA 44	Obrázek 12: Deklarovaný záměr volit v nadcházejících parlamentních volbách podle úrovně vzdělání české mládeže
STRANA 45	Obrázek 13: Pravolevá orientace v zemích V4
STRANA 46	Obrázek 14: (Ne)důvěra české mládeže v instituce
STRANA 47	Obrázek 15: (Ne)důvěra české mládeže v instituce II.
STRANA 50	Obrázek 16: Podpora vzniku nových příležitostí pro projevení názoru mládeže v politice podle názoru na její zastoupení v politice

14

STUDIE FES O MLADÝCH NIDECH

Tato publikace je jednou z vícero národních studií o mládeži, jichž Friedrich-Ebert-Stiftung od roku 2009 provedla celou řadu v různých zemích světa. Od roku 2018 se studie o mladých lidech zaměřují na jihovýchodní Evropu, Rusko, centrální Asii, střední Evropu a pobaltské země. Další studie jsou plánovány pro země Středního východu a severní Afriky a jednotlivé země po celém světě. Studie o mladých jsou jedním z ústředních projektů FES, kterými se snaží přispět k ohledání, utváření a posilování demokracie pro budoucnost. Jejich cílem je přispět k evropské debatě o tom, jak mladé generace v době podstatných proměn na národní i globální úrovni pohlíží na vývoj svých společností a na svou osobní budoucnost. Reprezentativní studie kombinují kvalitativní a kvantitativní výzkumné přístupy a jsou prováděny v úzké spolupráci s regionálními týmy. Řídí se špičkovými výzkumnými standardy a vyznačují se citlivým přístupem k postojům mladých a jejich očekáváním.

Při metodickém a konceptuálním designování studií poskytoval podporu poradní sbor ve složení Dr. Miran Lavrič, Univ.-Prof. Dr. Marius Harring, Daniela Lamby, András Bíró-Nagy a Dr. Mārtiņš Kaprāns. Tvoří ho stálí i externí členové, kteří celému projektu zajišťují nezastupitelnou expertizu.

O TÉTO STUDII

Data, ze kterých tato publikace vychází, byla sesbírána v průběhu on-line vedených individuálních hloubkových rozhovorů (n=10 po 60 minutách v průměru) s mladými lidmi ve věku 14–29 let. Bylo využito řady různých dotazovacích technik a metod, aby se podařilo zachytit specifické psychologické důsledky pandemie covidu-19 na mladé lidi. On-line rozhovory byly prováděny zkušenými moderátory z agentury pro průzkum veřejného mínění.

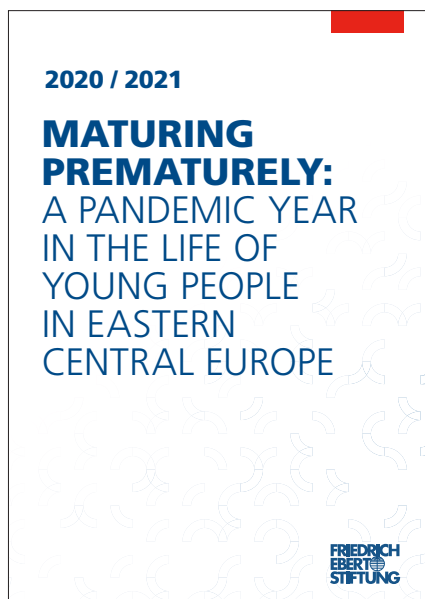
PROFIL AUTORŮ

Matěj Jungwirth je seniorním analytikem STEMu, kde vedl řadu výzkumných projektů pro české veřejné instituce, neziskové organizace a mezinárodní organizace jako NATO či NDI. Má magisterský titul v oboru veřejná politika a mezinárodní vztahy z Princeton School of Public & International Affairs.

Martin Kratochvíl je analytikem STEMu se zaměřením na dotazníkové metody a experimentální výzkum. Dříve pracoval na zlepšování standardů on-line dotazování v České republice a připravoval volební predikce pro volby do PSP ČR a Slovenské národní rady. Má bakalářský titul v oborech sociologie a demografie z Univerzity Karlovy.

Martin Buchtík je ředitelem STEMu se zaměřením na dynamické společenské změny, veřejné mínění, kvalitu života a nerovnosti. Dříve pracoval jako ředitel CVVM při Akademii věd České republiky. Vystudoval doktorské studium v oboru sociologie na Univerzitě Karlově.

OTHER YOUTH STUDIES PUBLICATIONS

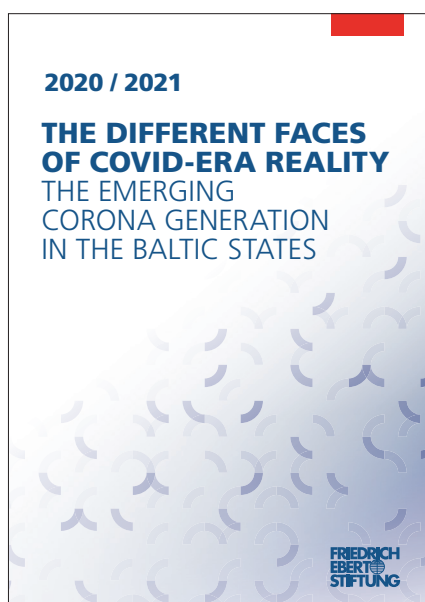

The coronavirus pandemic has been a great shock to societies in Central Europe. The restrictions it has brought about are extensive, and must have been particularly new for the young generation that cannot remember the eras before the democratic regimes were established in this region. In this report youths' experiences of the first year of the pandemic were studied in four countries – the Czech Republic, Hungary, Poland, and Slovakia. Ten in-depth interviews were conducted in each country, in which young people talked about a variety of topics and issues that had impacted their lives. In the study, it is argued that in areas like healthcare, inter-generational relationships, and education young people were pushed into becoming like adults, that is, into maturing prematurely.

AVAILABLE AT:

<http://library.fes.de/pdf-files/id/18498.pdf>

The goal of this research report is to explore the life of youth in the Baltic States during the COVID-19 pandemic (2020–2021). The report focuses on how young people perceive and make sense out of social as well as psychological changes caused by pandemic and how they position themselves in terms of these changes. The focus of this study lies on young people between the age of 14 and 29. The report is based on online interviews with 30 respondents that were conducted in April 2021 via the platform MS Teams. Ten respondents were interviewed in each of the Baltic States.

AVAILABLE AT:

<http://library.fes.de/pdf-files/id/18503.pdf>

